

Briselē, 8.5.2018.
COM(2018) 273 final

**KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

**par mazu bērnu aprūpes pakalpojumu attīstību, lai palielinātu sieviešu dalību darba
tīrgū, līdzsvarotu darba un privāto dzīvi strādājošiem vecākiem un panāktu ilgtspējīgu
un iekļaujošu izaugsmi Eiropā ("Barselonas mērķi")**

Kopsavilkums

Kvalitatīvu bērnu aprūpes iestāžu pieejamība, sasniedzamība un iespēja tās izmantot par pieņemamām cenām ir būtiski faktori, kas ļauj sievietēm un vīriešiem, kuriem ir aprūpes pienākumi, piedalīties darba tirgū¹. Kvalitatīva agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe (*ECEC*) ir arī svarīgs instruments, kas ļauj risināt potenciālās problēmas, ko rada sociāli nelabvēlīga vide², un uzlabo bērnu kognitīvo un sociālo attīstību jau no agras bērnības³.

Jau 2002. gadā Barselonas Eiropadome⁴ atzina šo situāciju un izvirzīja mērķus attiecībā uz kvalitatīvas pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes iespēju pieejamību par pieņemamām cenām, nosakot divus uzdevumus: aprūpes iespējas jānodrošina 90 % bērnu no 3 gadiem līdz obligātajam skolas vecumam un 33 % bērnu vecumā līdz 3 gadiem.

Šī ziņojuma mērķis, īstenojot Komisijas paziņojumu par darba un privātās dzīves līdzsvarošanu strādājošajiem vecākiem un aprūpētājiem⁵, ir novērtēt, cik lielā mērā dalībvalstīs ir progresējušas Barselonas mērķu īstenošanā kopš pēdējā (2013. gada) ziņojuma.

Barselonas mērķis kopumā ir sasniegts attiecībā uz bērniem līdz 3 gadu vecumam ES 28 dalībvalstīs, jo Eiropas Savienībā 32,9 % bērnu vecumā līdz 3 gadiem tiek nodrošinātas aprūpes iespējas, lai gan starp dalībvalstīm šajā ziņā vēl pastāv lielas atšķirības.

Saskaņā ar jaunākajiem datiem par 2016. gadu 33 % mērķis kopumā ir sasniegts 12 dalībvalstīs, turklāt septiņās no šīm 12 dalībvalstīs aprūpe ir pieejama no 33 % līdz 49 % bērnu, bet piecās ES dalībvalstīs aprūpe ir pieejama vismaz 50 % bērnu. Pārējās 16 dalībvalstīs aprūpe ir pieejama mazāk nekā 33 % bērnu, un 10 dalībvalstīs visjaunākajā vecuma grupā aprūpe tika nodrošināta mazāk nekā 25 % bērnu.

Barselonas mērķis vēl nav sasniegts grupā bērniem vecumā no 3 gadiem līdz obligātās izglītības vecumam. Sākot ar 2016. gadu, 86,3 % bērnu no 3 gadiem līdz obligātajam izglītības vecumam ir uzņēmti oficiālajā bērnu aprūpē vai apmeklē pirmsskolas izglītības iestādi. Barselonas mērķis ir sasniegts 12 dalībvalstīs, bet pārējās 16 dalībvalstīs to vēl nav sasniegušas.

Bērnu aprūpes pieejamību un izmantošanu ietekmē vairāki faktori: proti, tiesības uz bērnu aprūpi, tās pieejamība un kvalitāte. Svarīga loma ir arī pakalpojumu spējai pielāgoties vecāku vajadzībām, ņemot vērā attālumu līdz bērnu aprūpes iestādēm un vecāku darba modelim un vajadzībām pielāgotu darba laiku.

Tā kā atbildība par bērna aprūpi ir galvenais iemesls, kāpēc darba tirgū piedalās salīdzinoši maz sieviešu, un tas Eiropai sagādā līdz 370 miljardiem eiro lielus zaudējumus gadā, Barselonas mērķiem, ko Eiropadome pieņēma 2002. gadā, ir būtiska nozīme vēl 2018. gadā.

---

¹ Komisijas dokuments "Stratēģiska iesaiste dzimumu līdztiesības jomā 2016.–2019. gadam".

² Komisijas Ieteikums "Ieguldījums bērnos: nabadzības apburtā loka pārtraukšana", COM(2013) 112 final, 20.2.2013. un SWD(2017) 258 final.

³ Stratēģiskā sistēma Eiropas sadarbībai izglītības un apmācības jomā (*ET2020*), OV 2009/C 119/02.

⁴ Prezidentūras secinājumi, Barselonas 2002. gada 15. un 16. marta Eiropadome.

⁵ Eiropas Komisijas paziņojums "Iniciatīva strādājošo vecāku un aprūpētāju darba un privātās dzīves līdzsvara atbalstam", COM(2017) 252 final, 26.4.2017.

1. Politiskais konteksts

Nepietiekamā sieviešu pārstāvība ir viena no noturīgākajām problēmām, kas ietekmē darba tirgu visās Eiropas Savienības (ES) dalībvalstīs. Dzimumu nodarbinātības atšķirība, t.i. starpība starp sieviešu un vīriešu nodarbinātības rādītājiem, ir 11,6 procentpunkti, bet pilnslodzes ekvivalentos sasniedz pat 18,2 procentpunktus⁶. Tā rezultātā radušies ekonomiskie zaudējumi lēšami ap EUR 370 miljardiem gadā.⁷

Galvenais iemesls sieviešu nepietiekamai dalībai darba tirgū ir aprūpes pienākumi, kas nesamērīgā apjomā gulstas uz sieviešu pleciem, salīdzinot ar vīriešiem. Sievietes uzņemas aprūpes pienākumus dažādos savas dzīves posmos, jo īpaši laikā, kad viņām ir mazi bērni. Vidējais nodarbinātības līmenis 2016. gadā sievietēm, kurām ir viens bērns vecumā līdz 6 gadiem, bija par 9 procentpunktiem zemāks nekā sievietēm, kurām nav mazu bērnu, un dažās dalībvalstīs šī atšķirība pat pārsniedz 30 procentpunktus. Dažās dalībvalstīs 25 % neaktīvo sieviešu nav aktīvas aprūpes pienākumu dēļ.

Kvalitatīvu bērnu aprūpes iestāžu pieejamība, sasniedzamība un iespēja tās izmantot par pieņemamām cenām ir būtiski faktori, kas ļauj sievietēm un vīriešiem, kuriem ir aprūpes pienākumi, piedalīties darba tirgū.

Jau 2002. gadā Barselonas Eiropadome⁸ atzina šo situāciju un izvirzīja mērķus attiecībā uz kvalitatīvas bērnu aprūpes⁹ iespēju pieejamību pirmsskolas vecuma bērniem par pieņemamām cenām, nosakot divus uzdevumus:

“Dalībvalstīm ir jānovērš šķēršļi sieviešu dalībai darba tirgū un, ņemot vērā pieprasījumu pēc bērnu aprūpes pakalpojumiem saskaņā ar valsts modeļiem bērnu aprūpes nodrošināšanā, jācenšas līdz 2010. gadam nodrošināt aprūpes iespējas

- *vismaz 90 % bērnu vecumā no 3 gadiem līdz obligātajam skolas vecumam; un*
- *vismaz 33 % bērnu vecumā līdz 3 gadiem.”*

Eiropadome uzdeva sasniegt šos mērķus līdz 2010. gadam. Savā 2013. gada ziņojumā, kurā tika izvērtēta situācija, Eiropas Komisija secināja, ka tie nav sasniegti ne kategorijā līdz 3 gadu vecumam, ne kategorijā no 3 gadiem līdz obligātās izglītības vecumam¹⁰.

Eiropas Komisijas 2013. gada ziņojumā par Barselonas mērķiem¹¹ norādīts, ka, lai gan kopš 2002. gada ir panākts progress, bērnu aprūpes nodrošināšana joprojām neatbilst Barselonas mērķiem un ir vajadzīgi ievērojami uzlabojumi, lai sasniegtu apmierinošu pieejamības līmeni, jo īpaši attiecībā uz bērniem vecumā līdz 3 gadiem:

- tikai sešas ES dalībvalstis 2011. gadā bija sasniegušas mērķus abās vecuma kategorijās (līdz 3 gadiem un no 3 gadiem līdz obligātās izglītības vecumam)¹²;
- trīs dalībvalstis bija sasniegušas mērķi tikai attiecībā uz bērniem vecumā no 3 gadiem līdz obligātajam skolas vecumam¹³;

⁶ Eurostat, 2016. gada darbaspēka apsekojums.

⁷ Eurofound (2016), Dzimumu nodarbinātības atšķirība: izaicinājumi un risinājumi.

⁸ Prezidentūras secinājumi, Barselonas 2002. gada 15. un 16. marta Eiropadome, pieejami tīmekļa vietnē: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/71025.pdf.

⁹ Atsauce uz “aprūpi”, “bērnu aprūpi” un “oficiālo bērnu aprūpi” Barselonas mērķos ietver izglītību, jo bērniem tiek nodrošināta aprūpe ne tikai bērnu aprūpes, bet arī pirmsskolas izglītības iestādēs pirms obligātās izglītības vecuma sasniegšanas. Tādēļ bērnu aprūpes iestādes bērniem līdz obligātajam skolas vecumam ietver dienas mazbērnu novietnes un citus dienas aprūpes centrus, piemēram, dienas aprūpi citā ģimenē, sertificētas profesionālas bērnaukles bērna vai aukles mājās, pirmsskolas izglītību vai līdzvērtīgu obligāto skolas izglītību, kā arī centra pakalpojumus ārpus mācību laika. Tāpat agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe un pirmsskolas izglītība šajā ziņojumā tiek izmantoti kā sinonīmi.

¹⁰ Šajā ziņojumā, lai ievērotu Barselonas Eiropadomes secinājumos izmantoto terminoloģiju, obligātais skolas vecums jeb obligātās izglītības vecums attiecas uz obligāto pamatskolas gaitu uzsākšanas vecumu, kas vairumā valstu ir no 6 gadiem.

¹¹ Eiropas Komisija, Barselonas mērķi (2013), pieejams tīmekļa vietnē: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/130531_barcelona_en_0.pdf.

¹² Beļģija, Dānija, Francija, Zviedrija, Slovēnija un Apvienotā Karaliste.

- četras dalībvalstis bija sasniegušas mērķi tikai bērniem vecumā no 0 līdz 3 gadiem¹⁴.

Komisijas ziņojumā uzsvars tika likts ne tikai uz bērnu aprūpes pieejamību, bet arī pieejamās bērnu aprūpes sasniedzamību, kvalitāti un iespēju izmantot to par pieņemamām cenām.

Patiešām, sieviešu pilnvērtīgai dalībai darba tirgū ir nepieciešama pilna laika bērnu aprūpe, kas ir pieejama vecāku darba laikā un skolēnu brīvdienās. Turklāt bērnu aprūpe ir reāli pastāvoša iespēja tikai tad, ja darba ņēmējas sievietes var to atļauties un jūtas pietiekami drošas, ka tiek nodrošināta augsta kvalitāte.

Šī iemesla dēļ Barcelonas mērķi un tajos ietvertie uzdevumi tika atkārtoti iekļauti Eiropas Dzimumu līdztiesības paktā (2011.–2020. gads), kā arī minēti stratēģijā “Eiropa 2020”.

Papildus Barcelonas mērķu īstenošanas regulārai uzraudzībai Eiropas pusgada procesā tiek uzraudzīta arī finansiāli pieejamas kvalitatīvas bērnu aprūpes pieejamība, atzīstot to par galveno līdzekli, kā palielināt sieviešu dalību darba tirgū. Eiropas pusgads ir ES ikgadējā ekonomikas pārvaldības sistēma, kuras mērķis ir uzraudzīt, novērst un labot problemātiskas ekonomikas tendences¹⁵.

Eiropas Sociālo tiesību pīlāra kontekstā Komisija 2017. gada 26. aprīlī pieņēma darba un privātās dzīves līdzsvarošanas iniciatīvu – ar leģislatīvu un neleģislatīvu pasākumu kopumu, ar ko modernizē pašreizējo ES tiesisko un politikas regulējumu attiecībā uz atvaļinājumiem ģimenes apstākļu dēļ¹⁶, elastīgu darba režīmu, oficiālās aprūpes pakalpojumiem un to ekonomisko šķēršļu novēršanu, kas attur otros pelnītājus no strādāšanas. Bērnu aprūpes kvalitātes, finansiālās pieejamības un sasniedzamības uzlabošana ir šīs iniciatīvas svarīga sastāvdaļa, kas tiek īstenota, regulāri uzraugot mērķu īstenošanu, uzlabojot datu vākšanu un veicinot Eiropas strukturālo un investīciju fondu izmantošanu, lai ieguldītu sociālajā infrastruktūrā.¹⁷

Finansiāli pieejami un kvalitatīvi bērnu aprūpes pakalpojumi ne tikai palīdz līdzsvarot darbu un privāto dzīvi, veicinot sieviešu dalību darba tirgū un dzimumu līdztiesību. Tie arī veicina bērnu sociāli ekonomisko integrāciju un viņu prasmju attīstību jau no agras bērnības¹⁸.

Komisijas 2013. gada ieteikumā “Ieguldījums bērnos: nabadzības apburtā loka pārraušana”¹⁹, kuru 2013. gada novembrī apstiprināja Padome, dalībvalstis tiek mudinātas vairāk ieguldīt bērnu politikā, lai stiprinātu bērnu tiesības, mazinātu bērnu nabadzību, kā arī uzlabotu bērnu labklājību. Ieteikums ir daļa no daudz plašākas Sociālo ieguldījumu paketes (SIP), kas sniedz dalībvalstīm politikas norādījumus attiecībā uz sociālajiem ieguldījumiem mūža garumā. Ieteikumā uzsvērts, ka ir pietiekami daudz pierādījumu tam, ka bērni, kuri nāk no nelabvēlīgas vides un ir saņēmuši bērnu aprūpes pakalpojumus, retāk pametīs vidusskolu un kļūs par bezdarbniekiem, tādējādi izvairoties no virknes citu sociālo problēmu.

¹³ Vācija, Itālija un Igaunija.

¹⁴ Luksemburga, Nīderlande, Spānija un Portugāle.

¹⁵ 2017. gadā sešas valstis saņēma konkrētajai valstij adresētu ieteikumu, lai risinātu jautājumus, kas saistīti ar bērnu aprūpi, kā daļu no šķēršļiem, kas kavē sieviešu dalību darba tirgū. 2018. gadā 17 valstu ziņojumos uzmanība tika pievērsta bērnu aprūpei, akcentējot konkrētus valsts mēroga aspektus, piemēram, bērnu aprūpes pieejamību, sasniedzamību, iespēju to izmantot par pieņemamām cenām un sieviešu nodarbinātību.

¹⁶ Atvaļinājums ģimenes apstākļu dēļ ietver grūtniecības un dzemdību atvaļinājumu, paternitātes atvaļinājumu un vecāku atvaļinājumu, kā arī aprūpētāju atvaļinājumu.

¹⁷ Eiropas Komisijas paziņojums “Iniciatīva strādājošo vecāku un aprūpētāju darba un privātās dzīves līdzsvara atbalstam”, COM(2017) 252 final, 26.4.2017.

¹⁸ Pierādījumi par kvalitatīvas bērnu aprūpes nozīmi sniegti arī vairākos pētniecības projektos, kurus finansē saskaņā ar ES Septīto pētniecības pamatprogrammu un programmas “Apvārsnis 2020” 6. sabiedriskas nozīmes uzdevumu (Eiropa mainīgā pasaulē: iekļaujoša, novatoriska un domājoša sabiedrība). Šie projekti vērsti uz agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes lomu attiecībā uz nevienlīdzību un nabadzību un bērnu labklājību un attīstību, kā arī dažādu bērnu aprūpes iespēju izvēli, ņemot vērā ģimeņu specifiku (sociālekonomisko, kultūras) un dažādus institucionālos kontekstus.

¹⁹ Sk. SWD(2017) 258 final.

Turklāt 2009. gada Izglītības padome pieņēma izglītības un apmācības kritērijus saskaņā ar stratēģisko sistēmu Eiropas sadarbībai izglītības un apmācības jomā (*ET2020*)²⁰, no viena kritērija bija par bērniem vecumā no 4 gadiem līdz obligātās izglītības vecumam²¹. Saskaņā ar šo kritēriju vai mērķi vismaz 95 % bērnu vecumā no 4 gadiem līdz obligātās izglītības vecumam būtu jāpiedalās agrīnajā pirmsskolas izglītībā un aprūpē²². *ET2020* mērķis ir uzlabot valstu izglītības un apmācības sistēmas, lai ES padarītu par viskonkurētspējīgāko un dinamiskāko uz zināšanām balstīto ekonomiku pasaulē.

Papildus Barselonas mērķu uzraudzīšanai Komisija regulāri uzrauga *ET2020* iekļauto izglītības un apmācības mērķu īstenošanu, tostarp mērķi, kas attiecas uz bērniem vecumā no 4 gadiem līdz obligātās izglītības vecumam.²³ 2017. gadā tā konstatēja, ka vidēji Eiropas Savienībā agrīnajā pirmsskolas izglītībā un aprūpē piedalās 94,8 % bērnu. Tādēļ var uzskatīt, ka *ET2020* mērķis kopumā ir sasniegts. Ņemot vērā šo secinājumu, Komisija savā paziņojumā par darba un dzīves līdzsvaru paziņoja par pašreizējā *ET2020* mērķa pārskatīšanu. Savā 2017. gada 17. novembra paziņojumā par Eiropas identitātes stiprināšanu²⁴ Komisija ierosināja, ka 95 % mērķis varētu tikt attiecināts arī uz bērniem vecumā no 3 gadiem līdz obligātajam skolas vecumam. Šāda pārskatīšana par 5 % paaugstinātu pašreizējo Barselonas mērķi attiecībā uz bērniem vecumā no 3 gadiem līdz obligātajam skolas vecumam. Turklāt Komisija apņēmas ņemt vērā bērnu aprūpes sistēmas kvalitāti.

Komisija 2018. gada maijā kā daļu no Izglītības mērķa paketes²⁵ iesniedza priekšlikumu Padomes ieteikumam par kvalitatīvas agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmām, kuram bija pievienots Komisijas dienestu darba dokuments. Šā priekšlikuma mērķis ir mudināt un atbalstīt dalībvalstu centienus uzlabot savu agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmu sasniedzamību un kvalitāti. Pamatdoma ir tāda, ka agrīnie cilvēka dzīves gadi ir visnozīmīgākie pamata prasmju un mācīšanās spēju attīstīšanai un var būtiski ietekmēt turpmākās izglītības un nodarbinātības perspektīvas, kā arī plašākus dzīves sasniegumus un apmierinātību ar dzīvi.

Dalībvalstu 2017. gada 17. novembrī atbalstītajā Eiropas Sociālo tiesību pīlārā apstiprināta oficiālās bērnu aprūpes struktūru nozīme. Pīlāru pavadošais sociālo rezultātu pārskats uzrauga pīlāra 11. principa par bērnu aprūpi īstenošanu, jo īpaši attiecībā uz bērniem vecumā līdz 3 gadiem.

Viss iepriekš minētais norāda, ka piekļuve finansiāli pieejamai un kvalitatīvai agrīnās pirmsskolas izglītībai un aprūpei kalpo trim galvenajiem nolūkiem:

- palielināt sieviešu ar bērniem potenciālu darba tirgū;
- attīstīt pirmsskolas vecuma bērnu kognitīvās un sociālās spējas;
- stiprināt nelabvēlīgā situācijā esošu bērnu sociālo iekļaušanu²⁶.

Šī ziņojuma mērķis, īstenojot Komisijas paziņojumu par darba un privātās dzīves līdzsvarošanu strādājošajiem vecākiem un aprūpētājiem, ir novērtēt, cik lielā mērā dalībvalstis ir progresējušas Barselonas mērķu īstenošanā kopš 2013. gada ziņojuma. Šis novērtējums kopā ar secinājumu, ka *ET2020* mērķis ir kopumā sasniegts, parāda, ka varētu būt pienācis laiks apsvērt vispārēju, saskaņotu

²⁰ Stratēģiskā sistēma Eiropas sadarbībai izglītības un apmācības jomā (*ET2020*), OV 2009/C 119/02.

²¹ Stratēģiskajā sistēmā Eiropas sadarbībai izglītības un apmācības jomā (*ET2020*) obligātās izglītības vecums ir obligātās pamatskolas izglītības uzsākšanas vecums.

²² Agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe ir termins, kuru izmanto izglītības un apmācības stratēģiskajā sadarbībā, šajā ziņojumā tiek izmantots kā sinonīms bērnu aprūpei, terminam, kas izmantots Barselonas mērķos.

²³ Eiropas Komisija (2017), 2017. gada izglītības un apmācības pārskats, pieejams tīmekļa vietnē: https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/monitor2017_en.pdf.

²⁴ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Eiropas identitātes stiprināšana ar izglītību un kultūru", Eiropas Komisijas ieguldījums vadītāju 2017. gada 17. novembra sanāksmē Gēteborgā, COM(2017) 673 final.

²⁵ Komisijas priekšlikums Padomes ieteikumam par augstas kvalitātes pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmu.

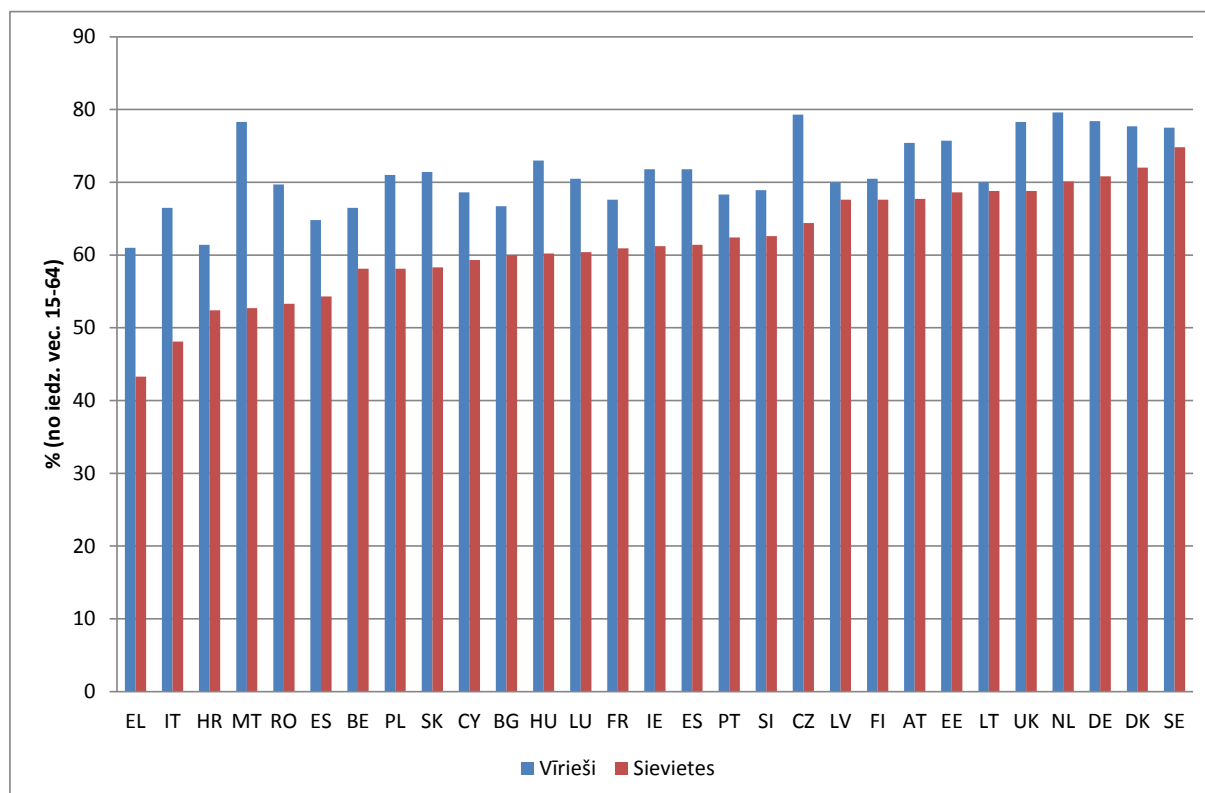
²⁶ 2013. gada ieteikuma "Ieguldījums bērnos: nabadzības apburtā loka pārraušana" novērtējums, SWD(2017) 258 final.

visu esošo mērķu pārskatīšanu attiecībā uz bērniem vecumā no 0 gadiem līdz obligātās izglītības vecumam.

2. Bērnu aprūpes nozīme sieviešu dalības darba tirgū palielināšanai

Lai gan sieviešu dalība darba tirgū ir pieaugusi, joprojām visās dalībvalstīs pastāv atšķirība nodarbinātības jomā starp vīriešu un sieviešu dalību darba tirgū. ES 28 dalībvalstīs atšķirība ir 11,6 procentpunkti un 18,2 procentpunkti pilnas slodzes ekvivalentā. Vismazākā atšķirība ir Lietuvā (2 %) un vislielākā ir Maltā (27 %).

[1. attēls. Sieviešu un vīriešu nodarbinātības līmenis vecumā no 15 līdz 64 gadiem, 2016. g., %]

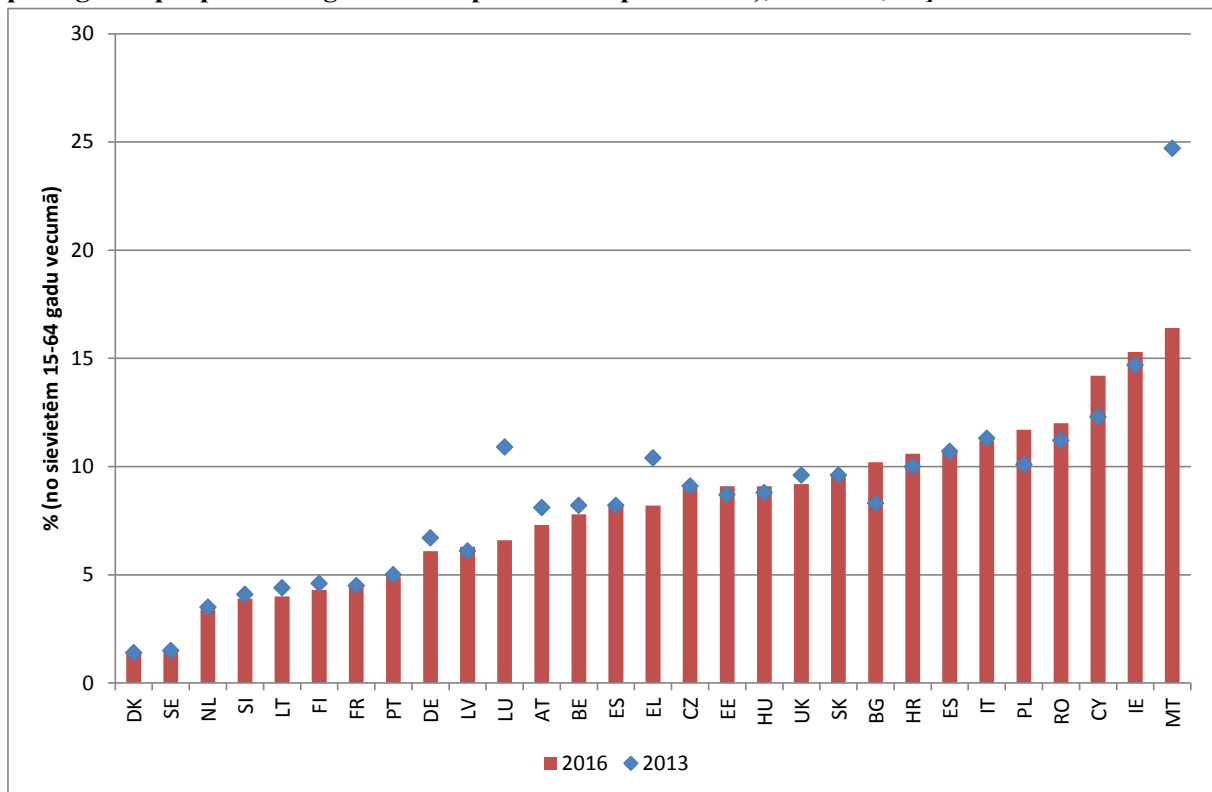
Avots: LFS 2016

Nodarbinātības atšķirības starp dzimumiem ir cieši saistītas ar aprūpes pienākumiem.

Lai arī lielākajā daļā dalībvalstu divu pilntīrņu modelis (abi partneri strādā pilnu slodzi) vai modificēts apgādnieka modelis (viens partneris strādā nepilnu slodzi, bet otrs strādā pilnu slodzi) ir aizstājuši vīrieša apgādnieka modeli, dzimumu atšķirības neaktivitātes un nepilnas slodzes nodarbinātības jomā ir nozīmīgas — 31 % sieviešu strādā nepilnu slodzi, salīdzinot ar 8 % vīriešu. Vislielākais nepilnas slodzes darba ņēmēju īpatsvars ir Nīderlandē — 76,4 % sieviešu un 26,2 % vīriešu strādā nepilnu laiku.

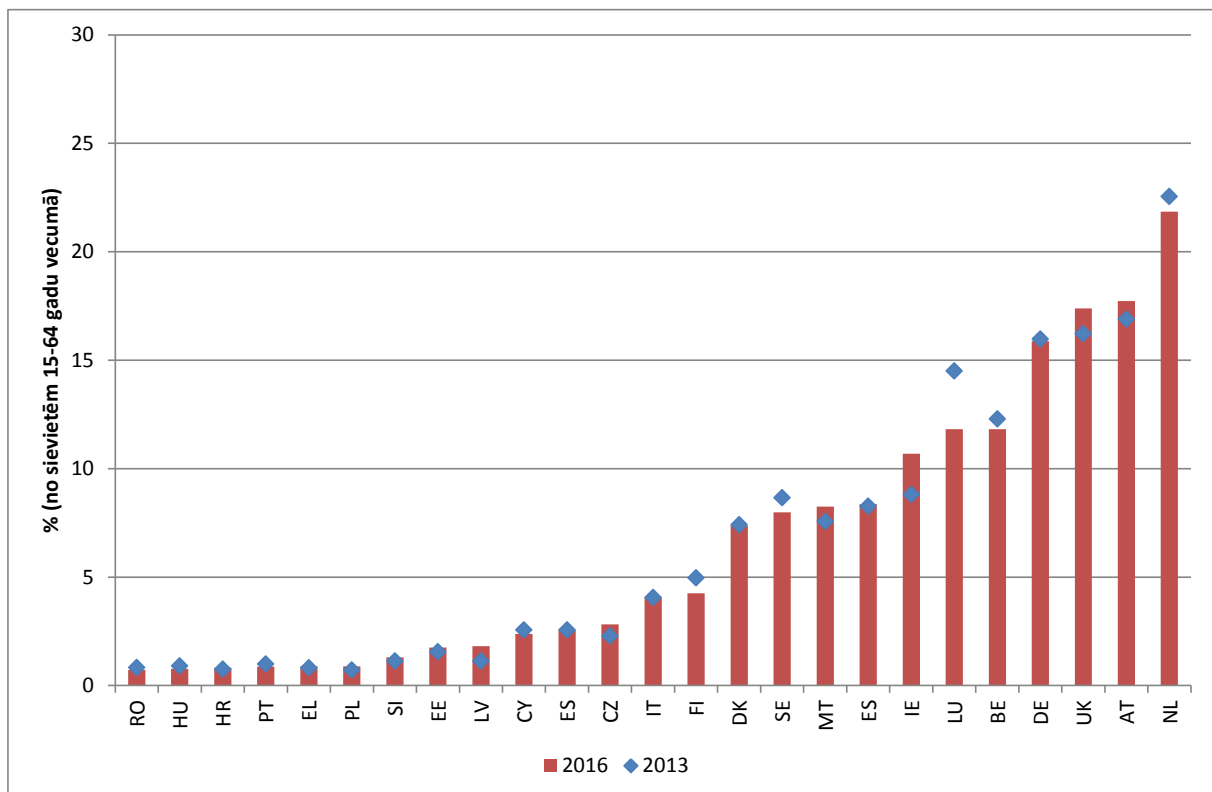
Atšķirības dalībvalstīs ir ļoti pārsteidzošas, ja izvērtē iemeslus, kāpēc sievietes pamet darba tirgu vai strādā nepilnas slodzes darbu (1. un 2. attēls). Patiesi, vairāk nekā 10 % sieviešu Maltā, Īrijā, Kiprā, Rumānijā, Polijā, Itālijā, Spānijā, Horvātijā un Bulgārijā ir neaktīvas personisku vai ģimenes pienākumu dēļ, galvenokārt tās ir rūpes par bērniem vai darbnespējīgiem pieaugušajiem (2. attēls). Turklāt vairāk nekā 10 % sieviešu Nīderlandē, Austrijā, Apvienotajā Karalistē, Vācijā, Beļģijā, Luksemburgā un Īrijā strādā nepilnu slodzi (3. attēls).

[2. attēls. Neaktivitāte personisku un ģimenes pienākumu dēļ (bērnu vai darbspējīgu pieaugušo aprūpe un citi ģimenes un personiskie pienākumi), sievietes, %]

Avots: LFS 2006–2013

[3. attēls. Nepilnas slodzes darbs personisku un ģimenes pienākumu dēļ (bērnu vai darbspējīgu pieaugušo aprūpe un citi ģimenes un personiskie pienākumi), sievietes, %]

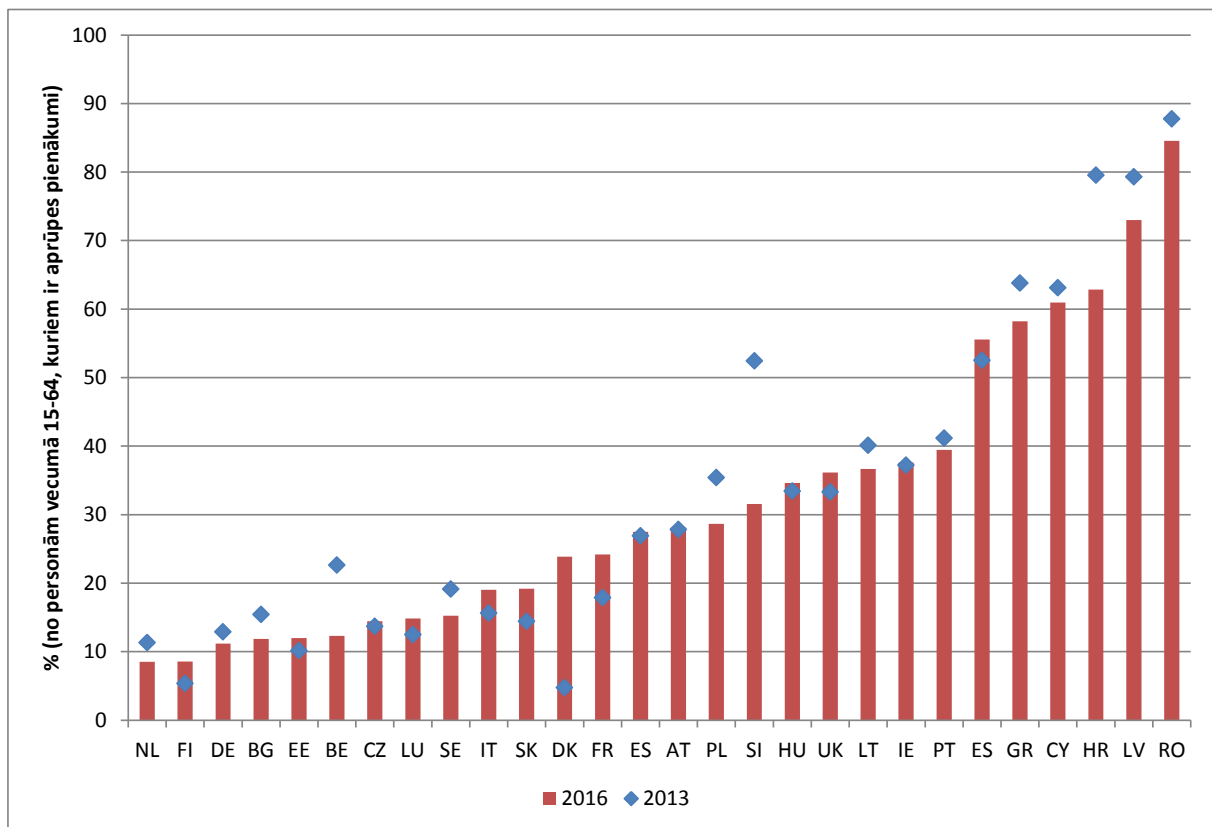

Avots: LFS 2006-2013

Padziļināta neaktivitātes un nepilnas slodzes darba iemeslu izpēte liecina, ka apmēram 20 % personu, kurām ir aprūpes pienākumi, ir neaktīvas vai strādā nepilnu slodzi, jo trūkst aprūpes infrastruktūras. Amplitūda svārstās no vairāk nekā 80 % personu, kuras ir neaktīvas vai strādā nepilnu slodzi Rumānijā un Latvijā, līdz vairāk nekā 30 % personu Horvātijā, Kiprā, Grieķijā, Spānijā, Īrijā, Portugālē, Lietuvā, Ungārijā, Slovēnijā un Polijā un mazāk nekā 10 % Nīderlandē, Somijā un Zviedrijā.

[4. attēls. Sievietes, kuras ir neaktīvas vai strādā nepilnu slodzi aprūpes pienākumu dēļ un kuras atsaucas uz piemērotu aprūpes pakalpojumu trūkumu, %]

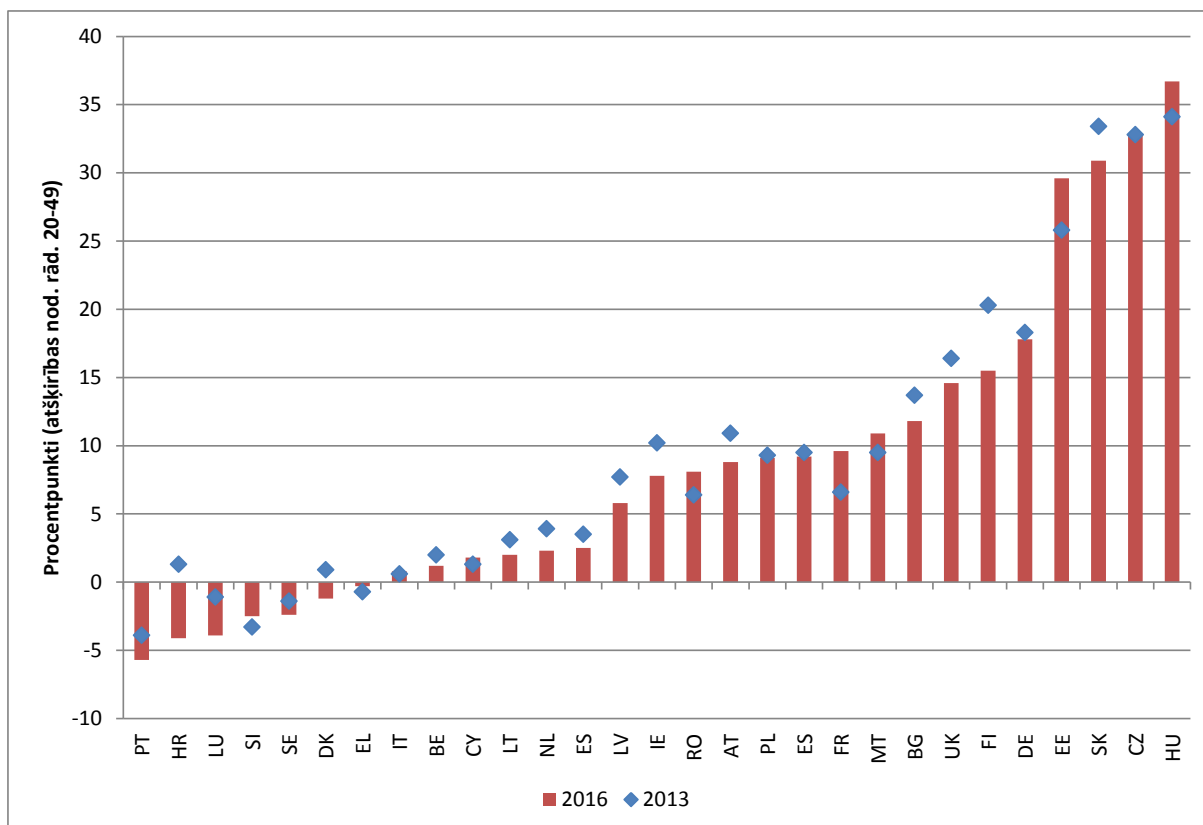

Avots: LFS 2006-2013

Nepietiekama bērnu aprūpes infrastruktūra ietekmē sieviešu dalību darba tirgū. Vecāku lomas negatīvo ietekmi uz sieviešu nodarbinātību par nozīmīgu problēmu atzīst Ungārijā, Čehijas Republikā, Slovākijā, Igaunijā, Vācijā, Somijā un Apvienotajā Karalistē²⁷.

[5. attēls. Vecāku lomas ietekme uz sieviešu nodarbinātību, %]

²⁷ Attiecīgie valstu ziņojumi 2017. gadam Eiropas pusgada kontekstā pieejami tīmekļa vietnē: https://ec.europa.eu/info/publications/2017-european-semester-country-reports_en.

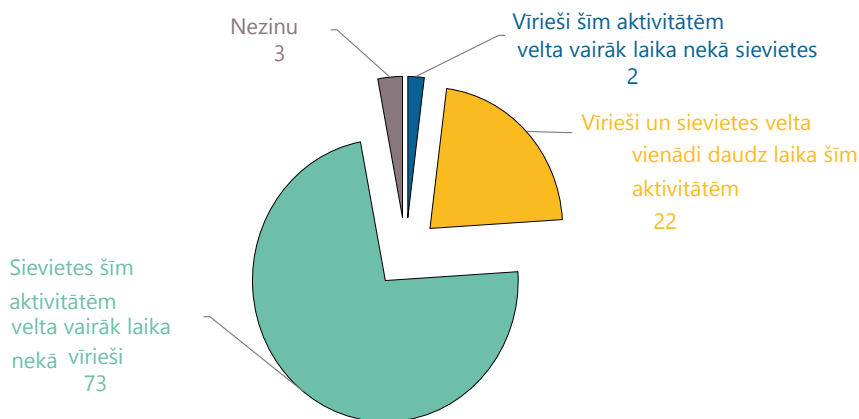

Avots: LFS 2006-2013

Zemāka sieviešu dalība darba tirgū un oficiālas bērnu aprūpes infrastruktūras trūkums ir saistīti arī ar tradicionālu sievietes lomas uztveri sabiedrībā. Gandrīz trīs ceturtdaļas Eiropas iedzīvotāju apgalvo, ka sievietes velta vairāk laika mājas un aprūpes darbiem nekā vīrieši. To bieži skaidro ar sociālajām normām, kas sievietēm piešķir galvenās bērnu un ģimenes locekļu aprūpētājas lomu. Nesenajā Eiropabarometra apsekojumā vairāk nekā četri no desmit eiropiešiem (44 %) norādīja, ka vissvarīgākā sievietes loma ir rūpēties par mājām un ģimeni. Turklāt trešdaļā ES dalībvalstu šis īpatsvars ir pat 70 % vai vairāk²⁸. Gandrīz trīs ceturtdaļas norāda, ka sievietes velta vairāk laika mājas un aprūpes darbiem nekā vīrieši. 22 % uzskata, ka vīrieši un sievietes pavada vienādu laika apjomu, veicot šos darbus. Tomēr starp paaudzēm ir novērojamas lēnas pārmaiņas. Jaunākie respondenti nedaudz vairāk sliecas teikt, ka vīrieši un sievietes pavada vienādi daudz laika mājas un aprūpes darbos: tas attiecas uz 26 % respondentu vecumā no 15 līdz 24 gadiem, salīdzinot ar 21 % respondentu vecumā no 40 gadiem.

[6. attēls. Kurš no šiem apgalvojumiem par mājas un aprūpes darbu daļu mājsaimniecībā, jūsuprāt, vislabāk piemērojams mūsdienās? (% — ES)]

²⁸ Eurobarometer speciālpētījuma 465 (2017), Dzimumu līdztiesība 2017, [EBS 465], pieejama tīmekļa vietnē: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/SPECIAL/surveyKy/2154>.

Avots: Eiroparometra speciālaptauja 465 (2017).

Šis apsekojums vēlreiz apliecina, ka visās dalībvalstīs vēl ir daudz darāmā. Eiropas Dzimumu līdztiesības institūta 2017. gadā publicētajā Dzimumu līdztiesības indeksā uzsvērts, ka salīdzinājumā ar laikposmu pirms 10 gadiem 12 valstīs notikusi atpakaļejoša attīstība, runājot par dzimumu līdzsvaru aprūpei, mājas darbiem un sociālajām aktivitātēm veltītajā laikā. Tikai katrs trešais vīrietis katru dienu gatavo maltītes un veic mājas darbus, savukārt lielākā daļa sieviešu to dara katru dienu (79 %). Ar dzimumu līdztiesības vidējo rādītāju 66,2 ES joprojām ir tālu no dzimumlīdztiesīgas sabiedrības sasniegšanas.²⁹

Aprūpes pienākumu sadale ir nevienlīdzīga arī starp sievietēm un vīriešiem algotā darbā. 2015. gada Eiropas darba apstākļu apsekojums parāda, ka mājāsaimniecībās, kurās jaunākais bērns ir vecumā līdz 7 gadiem, sievietes pavada vidēji 32 stundas nedēļā algotā darbā un 39 stundas neapmaksātā darbā, savukārt vīrieši pavada 41 stundu nedēļā algotā darbā un 19 stundas neapmaksātā darbā.³⁰ Lai arī gan vīriešiem, gan sievietēm pēc bērnu piedzimšanas palielinās stundu skaits neapmaksātā darbā, mājas darbu un aprūpes īpatsvars joprojām nav vienlīdzīgs. Šī tendence saglabājas visā dzīves laikā, arī darba dzīves beigu posmā. Tāpēc ticamāk, ka šie pienākumi vairāk ietekmēs sieviešu darba dzīvi.

Sieviešu kā aprūpētāju nevienlīdzīgo lomu pastiprina nepietiekama kvalitatīvas bērnu aprūpes sasniedzamības un finansiālās pieejamības nodrošināšana bērniem vecumā līdz 3 gadiem. Eiropas ģimeņu organizāciju NVO COFACE³¹ uzsver tās nozīmi, norādot trīs veidus, kas palīdzētu sievietēm līdzsvarot darbu un privāto dzīvi: 1) finanšu resursi vecāku dažāda veida atbalstam; 2) ģimenēm draudzīgs darba režīms; 3) sasniedzami, kvalitatīvi un finansiāli pieejami bērnu aprūpes pakalpojumi.

Pieejamu bērnu aprūpes iestāžu trūkums lielā mērā nosaka, vai sievietes ar bērniem var turpināt strādāt³². Nesen veiktais Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (ESAO) pētījums apstiprina būtisko saikni starp bērnu aprūpi un sieviešu dalību darba tirgū:

²⁹ Pēdējo 10 gadu laikā rādītājs ir palielinājies tikai par 4 punktiem. Eiropas Dzimumu līdztiesības institūts (EIGE) (2017), Dzimumu līdztiesības indeks 2017. gadā — Dzimumu līdztiesības novērtējums Eiropas Savienībā 2005.–2015. gadā, ziņojums pieejams tīmekļa vietnē: <http://eige.europa.eu/rdc/eige-publications/gender-equality-index-2017-measuring-gender-equality-european-union-2005-2015-report>.

³⁰ Eurofound (2016), Sestais Eiropas darba apstākļu apsekojums, pieejams tīmekļa vietnē:

<https://www.eurofound.europa.eu/surveys/european-working-conditions-surveys/sixth-european-working-conditions-survey-2015>.

³¹ COFACE (2017), Kuru tas interesē? Pētījums par ģimenes aprūpētāju izaicinājumiem un vajadzībām Eiropā.

³² Esping-Andersen 2009. gadā uzsvēra, ka tādu pakalpojumu trūkums, kas palīdzētu sievietēm līdzsvarot darbu un privāto dzīvi, vai nu novedīs pie “bezbērnu zemas auglības līdzsvara”, vai arī “zema ienākumu līmeņa un zemas nodarbinātības līdzsvara”. *De Heneu, Meulders*

“Pieejama un augstas kvalitātes ECEC ar atbilstošu stundu skaitu nedēļā var veicināt lielāku sieviešu dalību darba tirgū. Ir risks, ka strādājoši vecāki, jo īpaši mātes, pametīs darba tirgu vai strādās mazāk stundu, lai veiktu bērnu aprūpes pienākumus, jo īpaši, kad bērni ir mazi. Tādēļ sievietēm ir vajadzīga kvalitatīva agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe par pieņemamu cenu, lai viņas varētu atgriezties darbā ar pārliecību, ka viņu bērniem tiek nodrošināta laba aprūpe, un panāktu labāku darba un privātās dzīves līdzsvaru.”³³

Līdz ar to pakalpojumiem, kas palīdz līdzsvarot darbu un privāto dzīvi, ir izšķiroša nozīme līdzās citiem svarīgiem pasākumiem, piemēram, pievilcīgiem atvaļinājumiem ģimenes apstākļu dēļ, ģimenēm draudzīgam darba režīmam, kas pielāgots darba ņēmēju privātajai situācijai, un nodokļu un pabalstu sistēmai, kas neattur otrs pelnītājus no strādāšanas. Barselonas mērķi tiecas pārraut šo pašstiprinošo ciklu, kas attur sievietes no dalības darba tirgū uz vienlīdzīgiem pamatiem ar vīriešiem. Turklāt ģimenēm draudzīga politika varētu palīdzēt pagriezt sarūkošo bērnu dzimstības tendenci Savienībā.

3. Barselonas mērķu sasniegšana bērniem vecumā no 0 līdz 3 gadiem

Pirmo reizi kopš bērnu aprūpes mērķu sasniegšanas uzraudzības sākuma ES mērķis ir sasniegts vidēji ES 28 dalībvalstīs attiecībā uz bērniem vecumā no 0 līdz 3 gadiem. 2016. gadā sasniegtais kopējais rādītājs ir 32,9 %.

Tomēr dalībvalstīs pastāv milzīgas atšķirības, kā redzams turpmākajā tabulā par bērnu aprūpes infrastruktūras nodrošināšanu bērniem vecumā no 0 līdz 3 gadiem.

2016. gadā 12 dalībvalstīs mērķis tika sasniegts 33 % apmērā: Dānijā, Nīderlandē, Zviedrijā, Luksemburgā, Portugālē, Francijā, Beļģijā, Slovēnijā, Spānijā, Itālijā, Vācijā un Somijā. Septiņās ES dalībvalstīs (Vācijā, Somijā, Itālijā, Spānijā, Slovēnijā, Beļģijā un Francijā) bērnu aprūpe ir pieejama 33 % līdz 49 % bērnu (sk. lauciņus zaļā krāsā). Piecās ES dalībvalstīs (Dānijā, Nīderlandē, Zviedrijā, Luksemburgā un Portugālē) bērnu aprūpe ir pieejama vairāk nekā 50 % bērnu (sk. lauciņus zilā krāsā). Dānija ir absolūtā uzvarētāja, izpildot mērķi vairāk nekā divkārtšā apmērā (70 %).

Situācija nav tik pozitīva pārējās 16 dalībvalstīs. Lauciņos oranžā krāsā redzams, ka sešās ES dalībvalstīs (Maltā, Igaunijā, Īrijā, Apvienotajā Karalistē, Latvijā un Kiprā) bērnu aprūpe ir pieejama 25 % līdz 33 % bērnu vecumā no 0 līdz 3 gadiem. Desmit dalībvalstīs mazāk kā 25 % bērnu jaunākajā vecuma grupā piedalās bērnu aprūpē (sk. lauciņus sarkanā krāsā). Šajā grupā ietilpst Grieķija, Polija, Čehijas Republika un Slovākija, kurās rādītājs ir zem 10 %.

Noslēgumā secināms, ka Barselonas mērķis bērnu aprūpei bērniem vecumā no 0 līdz 3 gadiem ES kopumā ir sasniegts. Par to galvenokārt jāpateicas augstajiem rādītājiem valstīs, kuras ir sasniegušas mērķi.

[1. tabula. Bērni, kurus aprūpē oficiālajās bērnu aprūpes struktūrās, vecumā no 0 līdz 3 gadiem, %]

---

un O'Dorchai (2010), kas ES 15 dalībvalstīs analizēja dažādu valsts politikas ietekmi uz divu pelnītāju pāriem ar bērniem, tostarp bērnu aprūpes nodrošināšanu, ar bērniem saistītus atvaļinājumus, pabalstus un nodokļu atvieglojumus, secināja, ka valsts nodrošinātie bērnu aprūpes pakalpojumi visvairāk ietekmē sieviešu dalību darba tirgū. 2013. gadā Ehrel un Guergoat-Larivière pētīja individuālo un institucionālo faktoru ietekmi uz sieviešu nodarbinātības līmeni 22 ES dalībvalstīs un konstatēja, ka oficiāla bērnu aprūpe (aukle vai valsts nodrošināta bērnu aprūpe) un nepilnas slodzes darbs pozitīvi ietekmē sieviešu nodarbinātību.

³³ ESAO (2017), *Starting Strong*, pieejams tīmekļa vietnē: <http://www.oecd.org/education/starting-strong-2017-9789264276116-en.htm>

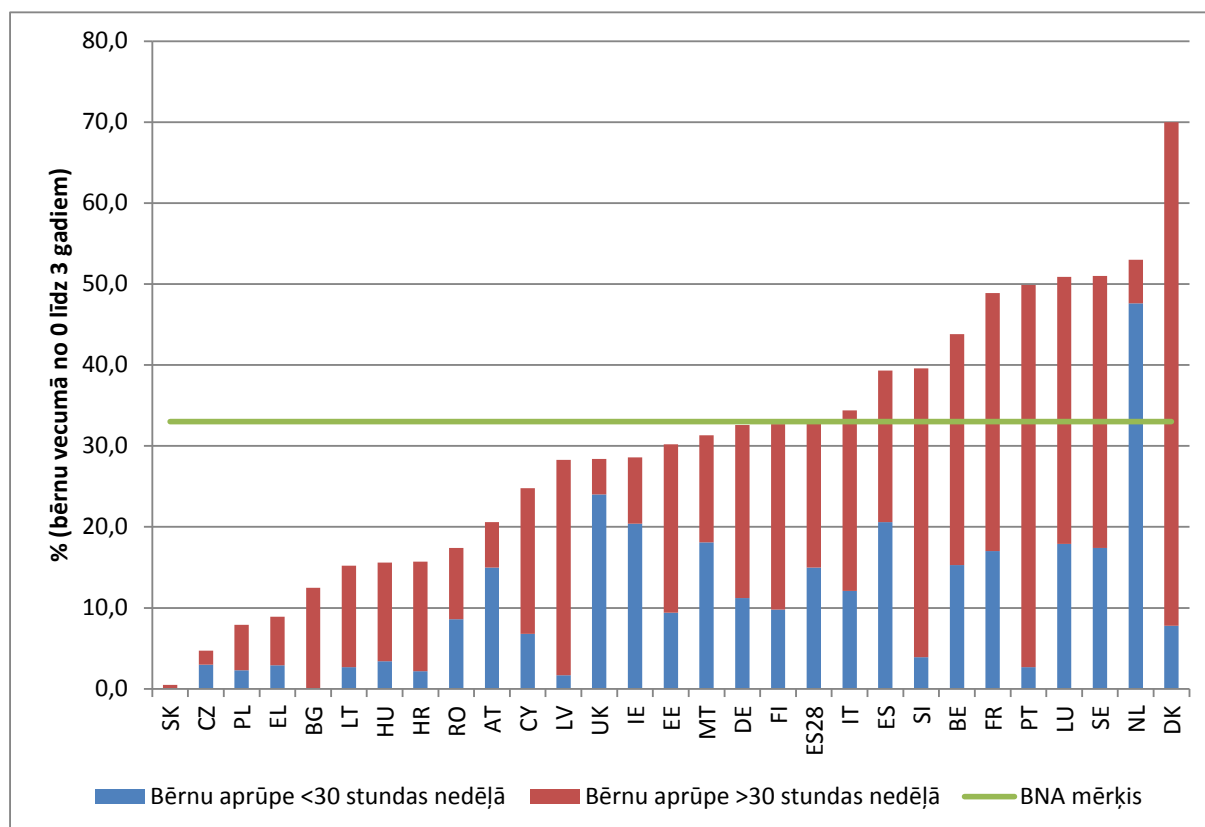
VALSTS/LAIKS	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Eiropas Savienība (ES28)	29	27	27	28,4	30,3	32,9
Dānija	74	67	65	69,6	77,3	70,0
Nīderlande	52	46	46	44,6	46,4	53,0
Zviedrija	51	52	55	56,8	64,0	51,0
Luksemburga	44	48	47	49,0	51,8	50,9
Portugāle	35	34	38	45,0	47,2	49,9
Francija	44	40	39	39,5	41,7	48,9
Beļģija	39	48	46	48,8	50,1	43,8
Slovēnija	37	38	39	37,4	37,4	39,6
Spānija	39	36	35	36,9	39,7	39,3
Itālija	25	21	22	22,9	27,3	34,4
Somija	26	29	28	33,2	32,5	32,7
Vācija	24	24	28	27,5	25,9	32,6
Malta	11	17	20	18,2	17,9	31,3
Igaunija	19	18	21	19,4	21,4	30,2
Īrija	21	31	29	27,4	30,6	28,6
Apvienotā Karaliste	34	27	30	28,9	30,4	28,4
Latvija	16	23	23	21,6	22,9	28,3
Kipra	25	26	25	25,5	20,8	24,8
Austrija	14	14	17	16,0	22,3	20,6
Rumānija	2	15	6	2,6	9,4	17,4
Horvātija	13	11	11	17,1	11,8	15,7
Ungārija	8	8	10	14,4	15,4	15,6
Lietuva	9	8	10	22,9	9,7	15,2
Bulgārija	7	8	11	11,2	8,9	12,5
Grieķija	19	20	14	12,8	11,4	8,9
Polija	3	6	5	5,5	5,3	7,9
Čehijas Republika	5	3	2	4,4	2,9	4,7
Slovākija	4	5	4	6,5	1,1	0,5

Avots: ES-SILC (2016)

Šķiet, ka kopš 2011. gada vairākās valstīs ir ievērojami palielinājušies bērnu aprūpes rādītāji bērniem vecumā līdz 3 gadiem. Tas vislabāk redzams Maltā (palielinājums par 20 procentpunktiem, no 11 % līdz 31 %), Rumānijā (15 procentpunkti, no 2 % līdz 17 %), Igaunijā (11 procentpunkti, no 19 % līdz 30 %), Itālijā (9 procentpunkti, no 25 % līdz 34 %), Vācijā (9 procentpunkti, no 24 % līdz 33 %) un Īrijā (8 procentpunkti, no 21 % līdz 29 %). No otras puses, šajā vecuma grupā Grieķijā (10 procentpunkti, no 19 % līdz 9 %) un Slovākijā (3 procentpunkti, no 4 % līdz mazāk nekā 0,5 %) bērnu aprūpes rādītāji ir ievērojami samazinājušies.

Dalībvalstīs pastāv atšķirības attiecībā uz stundu skaitu, ko bērni parasti pavada bērnu aprūpes iestādēs: pusē no apskatītajām valstīm bērniem vecumā no 0 līdz 3 gadiem izmanto nepilna laika bērnu aprūpi (mazāk nekā 30 stundas nedēļā). Tas attiecas uz Nīderlandi (kur 3 no 4 sievietēm strādā nepilnu slodzi), Apvienoto Karalisti, Īriju un Austriju. No otras puses, bērnu aprūpes iestādes apmeklējošie bērni Bulgārijā, Lietuvā, Ungārijā, Latvijā, Dānijā, Portugālē, Slovēnijā, Zviedrijā, Luksemburgā, Beļģijā, Polijā un Grieķijā visbiežāk saņem pilna laika bērnu aprūpi (30 vai vairāk stundas nedēļā).

[7. attēls. Bērni oficiālajās bērnu aprūpes vai izglītības iestādēs vecuma grupā no 0 līdz 3 gadu vecumam, % un aprūpes iestādēs pavadītais laiks]

Avots: ES-SILC (2016)

4. Barselonas mērķu sasniegšana bērniem vecumā no 3 gadiem līdz obligātās izglītības vecumam

2016. gadā 86,3 % bērnu vecumā no 3 gadiem līdz obligātās izglītības vecumam piedalījās oficiālajā bērnu aprūpē vai apmeklēja pirmsskolas izglītības iestādi, kas nozīmē, ka Barselonas mērķis vēl nav sasniegts, lai gan kopš 2011. gada ir gūti panākumi.

Barselonas mērķis tika sasniegts 12 dalībvalstīs: Beļģijā, Zviedrijā, Dānijā, Spānijā, Francijā, Nīderlandē, Īrijā, Igaunijā, Itālijā, Portugālē, Vācijā un Slovēnijā (sk. zaļos un zilos lauciņus 2. tabulā). Beļģijā, Zviedrijā, Dānijā un Spānijā mērķis ir pārsniegts — 95 % (sk. lauciņus zilā krāsā). Astoņās ES dalībvalstīs (Francijā, Nīderlandē, Īrijā, Igaunijā, Itālijā, Portugālē, Vācijā, Slovēnijā) 90 % līdz 95 % bērnu piedalās bērnu aprūpē vai pirmsskolas aprūpē (sk. lauciņus zaļā krāsā 2. tabulā).

No otras puses, 16 dalībvalstis nav sasniegušas mērķi. Austrijā, Maltā, Luksemburgā un Ungārijā vairāk nekā 85 % bērnu piedalās bērnu aprūpē vai pirmsskolas aprūpē (sk. lauciņus oranžā krāsā 2. tabulā). Somijā, Latvijā, Čehijas Republikā, Kiprā, Lietuvā, Slovākijā, Bulgārijā, Apvienotajā Karalistē, Polijā, Rumānijā, Grieķijā un Horvātijā mazāk kā 85 % bērnu piedalās bērnu aprūpē vai pirmsskolas aprūpē (sk. lauciņus sarkanā krāsā 2. tabulā). Mazāk nekā 65 % bērnu Horvātijā, Grieķijā, Rumānijā un Polijā piedalās bērnu aprūpē vai pirmsskolas aprūpē.

[2. tabula. Bērni, kurus aprūpē oficiālajās bērnu aprūpes struktūrās, vecumā no 3 gadiem līdz obligātās izglītības vecumam, % laika gaitā]

VALSTS/LAIKS	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Eiropas Savienība (ES28)	83	83	82	83,1	83,3	86,3
Beļģija	98	100	98	97,8	98,8	98,6
Zviedrija	95	96	96	94,8	96,2	96,6
Dānija	98	94	99	95,2	97,2	95,9
Spānija	85	92	90	93,2	92,0	95,2
Francija	95	95	92	95,8	93,6	93,9
Nīderlande	89	89	86	87,2	90,7	93,5
Īrija	82	89	89	89,3	92,0	92,9
Igaunija	92	93	91	94,0	92,9	92,8
Itālija	95	91	90	90,6	85,9	92,6
Portugāle	81	86	85	88,7	89,9	92,0
Vācija	90	91	89	88,7	89,6	91,8
Slovēnija	92	92	91	90,3	90,9	89,9
Austrija	84	80	79	85,7	85,3	88,7
Malta	73	91	92	99,4	88,4	88,1
Luksemburga	73	80	73	73,9	81,9	87,2
Ungārija	75	75	85	86,3	89,1	86,8
Somija	77	77	79	80,6	82,8	83,9
Latvija	72	79	79	79,2	82,3	81,9
Čehijas Republika	74	75	76	75,7	77,5	81,0
Kipra	73	74	80	79,6	81,4	78,5
Lietuva	70	74	74	80,1	73,8	78,4
Slovākija	75	71	74	74,7	67,6	77,3
Bulgārija	62	89	78	71,6	71,5	74,7
Apvienotā Karaliste	93	72	71	70,0	72,8	73,4
Polija	43	36	38	42,5	43,0	61,0
Rumānija	41	59	51	55,8	58,2	60,8
Grieķija	75	76	69	56,5	67,1	55,6
Horvātija	51	40	47	40,2	52,9	51,3

Avots: ES-SILC (2016)

Kopš 2011. gada kopējais rādītājs ir tikai nedaudz palielinājies, taču vairākās dalībvalstīs aprūpes dalības rādītājs ir ievērojami palielinājies bērniem vecumā no 3 gadiem līdz obligātās izglītības vecumam. Tas vislabāk redzams Rumānijā (pieaugums par 20 procentpunktiem, no 41 % līdz 61%), Polijā (18 procentpunkti, no 43 % līdz 61%), Maltā (15 procentpunkti, no 73 % līdz 88 %), Ungārijā (15 procentpunkti, no 73 % līdz 88 %), Luksemburgā (14 procentpunkti, no 73 % līdz 87 %), Īrijā (11 procentpunkti, no 82 % līdz 93 %), Portugālē (11 procentpunkti, no 81 % līdz 92 %), Spānijā (10 procentpunkti, no 85 % līdz 95 %), Latvijā (10 procentpunkti, no 72 % līdz 82 %) un Lietuvā (8 procentpunkti, no 70 % līdz 78 %).

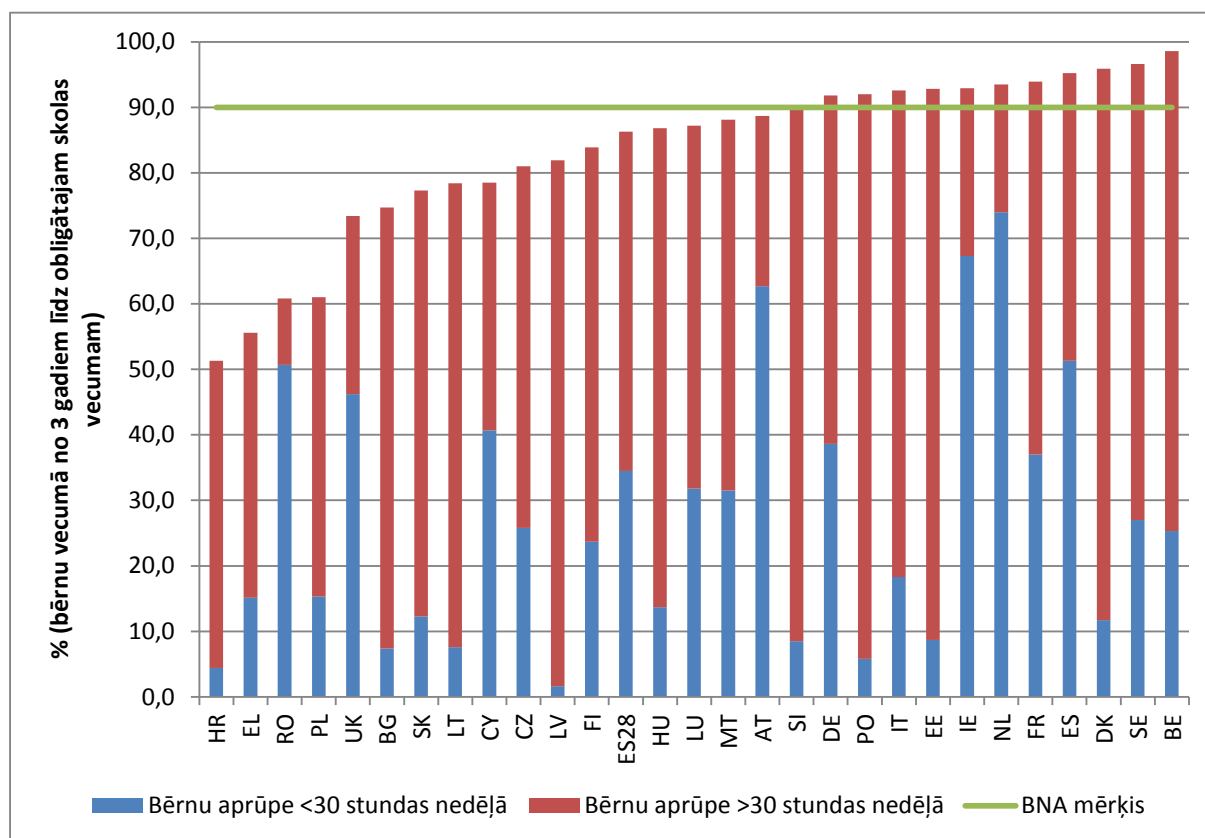
No otras puses, šajā vecuma grupā ir vērojama arī aprūpes rādītāju samazināšanās dažās ES dalībvalstīs, piemēram, Apvienotajā Karalistē (20 procentpunkti, no 93 % līdz 73 %) un Grieķijā (19%, no 75 % līdz 56 %).

Vairumā dalībvalstu 52 % bērnu šajā vecuma grupā apmeklē bērnu aprūpes vai pirmsskolas aprūpes iestādes 30 vai vairāk stundas nedēļā, savukārt 34 % bērnu šajā vecuma grupā, jo īpaši lielākā daļa

bērnu Rumānijā, Apvienotajā Karalistē, Austrijā, Īrijā un Nīderlandē, apmeklē bērnu aprūpes vai pirmsskolas izglītības iestādes mazāk nekā 30 stundas nedēļā.

[8. attēls. Bērni oficiālajās bērnu aprūpes vai izglītības iestādēs vecuma grupā no 3 gadiem līdz obligātās izglītības vecumam, % un aprūpes vai izglītības iestādēs pavadītais laiks]

Avots: ES-SILC (2016)

Tā kā ir sasniegts 2009. gadā noteiktais izglītības un apmācības mērķis (oficiālās bērnu aprūpes iestādes apmeklē 95 % bērnu vecumā no 4 gadiem līdz obligātās izglītības vecumam), tas nozīmē, ka galvenais izaicinājums šajā Barselonas mērķu grupā ir vecuma grupa no 3 līdz 4 gadiem. Tā rezultātā 2017. gada novembra paziņojumā par Eiropas identitāti Komisija ierosināja piemērot Izglītības mērķi 95 % apmērā arī visiem bērniem vecumā no 3 gadiem līdz obligātās izglītības vecumam.³⁴

5. Barselonas mērķu sasniegšanu ietekmējošie faktori

5.1. Izdevumi bērnu aprūpei

Publiskajiem izdevumiem var būt izšķirīga nozīme attiecībā uz bērnu aprūpes nodrošinājumu, finansiālo pieejamību, sasniedzamību un kvalitāti. Bērnu aprūpē iztērētā IKP īpatsvars ES valstīs ievērojami atšķiras. Visaugstākais rādītājs ir Zviedrijā, Dānijā, Francijā un Bulgārijā. Atšķiras arī izdevumu koncentrācija vecuma grupās. Dažās valstīs uzmanība galvenokārt tiek pievērsta aprūpei bērniem vecumā no 3 gadiem līdz obligātās izglītības vecumam.

[3. tabula. Publiskie izdevumi bērnu aprūpei un pirmsskolas izglītībai un kopējie publiskie izdevumi agrīnajai pirmsskolas izglītībai un aprūpei, % no IKP 2013. gadā]

³⁴ Sk. Komisijas paziņojumu Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Eiropas identitātes stiprināšana ar izglītību un kultūru", Eiropas Komisijas ieguldījums vadītāju 2017. gada 17. novembra sanāksmē Ģēteborgā, COM(2017) 673 final, un priekšlikumu Padomes ieteikumam par kvalitatīvām agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmām.

Publiskie izdevumi bērnu aprūpei un pirmsskolas izglītībai un kopējie publiskie izdevumi pirmsskolas izglītībai un aprūpei, procentos no IKP, 2013. gada un jaunākie pieejamie dati

	Kopā	Publiskie izdevumi vecumā no 0-3 gadiem	Publiskie izdevumi no 3 g. līdz obligātajam skolas vecumam
Zviedrija	1,6	1,1	0,5
Dānija	1,4		
Francija	1,3	0,6	0,7
Bulgārija	1,2	0,1	1,1
Somija	1,1	0,6	0,5
Beļģija	0,8	0,1	0,7
Luksemburga	0,8		
Apvienotā Karaliste	0,8	0,1	0,7
Lietuva	0,7	0,1	0,6
ES 28 vidējais rādītājs	0,7		
Nīderlande	0,7	0,3	0,4
Rumānija	0,6	0,3	0,3
Ungārija	0,6	0,1	0,5
Vācija	0,6	0,2	0,4
Itālija	0,5	0,1	0,4
Slovēnija	0,5		
Spānija	0,5	0,1	0,4
Īrija	0,5		
Austrija	0,5		
Slovākija	0,5	0,1	0,4
Malta	0,5	0,0	0,5
Polija	0,5		
Čehijas Republika	0,5		
Kipra	0,4	0,0	0,4
Igaunija	0,4		
Portugāle	0,4		
Latvija		0,1	
Horvātija		0,2	
Grieķija			

Avots: ESAO Ģimenes politikas datubāze

Dažas valstis ir izvēlējušās ieguldīt visaptverošā bērnu aprūpes sistēmā.

Piemēram, **Dānijas** bērnu aprūpes sistēma ir samērā visaptveroša. Pašvaldības nodrošina vecākiem bērnu aprūpi neatkarīgi no vecāku nodarbinātības statusa no brīža, kad bērni ir sasnējuši 26 nedēļu vecumu, līdz tie sasniedz obligātās izglītības vecumu. Bērnu aprūpi veido mazbērnu novietnes (no 0 līdz 2 gadu vecumam) un bērnudārzi (no 3 līdz 6 gadu vecumam), kā arī privātās aukles, kuras parasti rūpējas par bērniem mājas apstākļos. Pašvaldība pārrauga privātās iestādes un privātās aukles. Bērnu aprūpe tiek uzskatīta par svarīgu bērnu labklājības, veselības un mācību, kā arī sociālās integrācijas

sastāvdaļu. Bērnu aprūpei tiek piemēroti augsti standarti. To galvenokārt sedz no publiskiem līdzekļiem. Vecāki maksā tikai summu, kuras apmērs ir atkarīgs no viņu ienākumiem un bērnu skaita. Darba laiks var tikt pielāgots vietējām vajadzībām. Dānija ir viena no valstīm ar vislielākajiem izdevumiem bērnu aprūpei no IKP, un tā ir apzināta izvēle, lai pēc iespējas agrāk nodrošinātu bērniem vienādas iespējas dzīvē.

Beļģijā ir līdzīga sistēma, kas papildus privātajām auklēm ietver mazbērnu novietnes bērniem jaunākajā vecuma grupā (no 0 līdz 2,5 gadu vecumam) un bērnudārzus bērniem vecumā no 2,5 gadiem līdz obligātās izglītības vecumam. Runājot par finansiālo pieejamību, jaunākajā vecuma grupā vecāku maksa nereti ir piesaistīta viņu ienākumiem, un par to pienākas nodokļu atvieglojums, kā arī ir noteikts maksimālās maksas ierobežojums par bērniem vecumā līdz 2,5 gadiem, kuri izmanto bērnu aprūpi. Bērnudārzi parasti atrodas pamatskolu telpās, un to izmantošana ir bez maksas mācību laikā. Tomēr ārpus mācību laika bērnu aprūpe strādājošiem vecākiem var būt problēma. Ir izveidota visu oficiālo bērnu aprūpes pakalpojumu kvalitātes uzraudzības sistēma, kas ir samērā plaša un uzrauga gan publiskos, gan privātos pakalpojumus. Preferenciālu piekļuvi bērnu aprūpes iestādēm var piešķirt atsevišķām nelabvēlīgā situācijā esošām grupām, piemēram, darba meklētājiem Briseles reģionā.

Bērnu aprūpes jautājums Eiropas pusgadā un ES finansējums

Eiropas pusgada kontekstā bērnu aprūpe tiek uzskatīta par svarīgu sieviešu nodarbinātības veicināšanas faktoru. Dalībvalstīm, kurās bērnu aprūpes trūkums ir šķērslis sieviešu dalībai darba tirgū, tiek sniegti ieteikumi.

Par finansiāli pieejamas un kvalitatīvas bērnu aprūpes trūkumu 2017. gadā tika ziņots 12 valstu ziņojumos, un sešas dalībvalstis ir saņēmušas tām adresētus konkrētus ieteikumus šajā jautājumā vai kopumā par sieviešu dalību darba tirgū.³⁵ Bērnu aprūpe 2018. gadā tika minēta 17 valstu ziņojumos, divos — Francijas un Beļģijas gadījumā — kā pozitīvs piemērs, savukārt citos — kā jautājums, kas raisa bažas.³⁶

Dalībvalstīm ir iespēja piešķirt prioritāti bērnu aprūpes finansējumam, izmantojot Eiropas strukturālos un investīciju fondus (ESI fondus), piemēram, Eiropas Sociālo fondu un Eiropas Reģionālās attīstības fondu, kā arī Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai (ELFLA). Apmēram EUR 1,2 miljardi no Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF) laikposmā no 2014. līdz 2020. gadam tika piešķirti agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes infrastruktūrai, lai risinātu valsts vai reģionālās kapacitātes problēmas, kā arī nodrošinātu ēku un aprīkojuma kvalitāti agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumiem. Eiropas Sociālais fonds (ESF) veicina vienlīdzīgu piekļuvi kvalitatīvai agrīnai pirmsskolas izglītībai un aprūpei.³⁷ Šie ieguldījumi gan palīdz radīt darbvietas sievietēm, gan veicina māšu reintegrāciju darba tirgū un vecāku darba un privātās dzīves līdzsvara uzlabošanu, par ko liecina ESF projektu piemēri **Igaunijā** (kur izveidos 1200 bērnu aprūpes vietu) un **Čehijas Republikā** (kur izveidos 20 000 bērnu aprūpes vietu). Čehijas Republika, atbildot uz valstij adresētajiem ieteikumiem šajā jautājumā, ir novirzījusi finansējumu, līdz šim izveidojot 9000 vietu mazbērnu novietnēs un bērnudārzos. Novērotais pieaugošais pieprasījums pēc bērnu aprūpes iestādēm liecina, ka šis pasākums spēcīgi ietekmē tādu vecāku (re)integrāciju darba tirgū, kuriem ir mazi bērni. Finansiālu atbalstu bērnu aprūpes iestāžu nodrošināšanai lauku apvidos vietējo attīstības stratēģijas ietvaros var piešķirt arī no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) iniciatīvā *LEADER*.

Turklāt ir pieejami Eiropas Stratēģisko investīciju fonda (ESIF) līdzekļi *ECEC* projektu finansēšanai

³⁵ 2017. gada valstu ziņojumi, pieejami tīmekļa vietnē: https://ec.europa.eu/info/publications/2017-european-semester-country-reports_en.

³⁶ 2018. gada valstu ziņojumi, pieejami tīmekļa vietnē: https://ec.europa.eu/info/publications/2018-european-semester-country-reports_en.

³⁷ Šī ir viena no ieguldījumu prioritātēm tematiskajā mērķī "Ieguldīt izglītībā, apmācībā, un arodzīgltībā prasmjū apguvei un mūžizglītībā".

(gan privātie, gan valsts ieguldījumi). Tomēr līdz šim nav saņemti nekādi konkrēti ieteikumi īpaši ECEC projektiem.

5.2. Darba modeļi ģimenē un ģimenes modeļi

Visā Eiropas Savienībā pastāv dažādi modeļi sieviešu dalībai darba tirgū, atspoguļojot dažādus ģimenes modeļus un dažādu bērnu audzināšanas praksi. Ģimenes modeļiem ir svarīga loma sieviešu dalībā darba tirgū. Kaut arī tradicionālais vīrieša apgādnieka modelis lielākajā daļā valstu ir aizstāts ar divu pelnītāju modeli vai modificētu apgādnieka modeli (ar vienu partneri, kurš strādā pilnu slodzi, un otru partneri, kurš strādā nepilnu slodzi), darba modeļi pēc bērna piedzimšanas ir atšķirīgāki attiecībā uz atvaļinājumiem ģimenes apstākļu dēļ un mātes dalību darba tirgū pēc grūtniecības un dzemdību atvaļinājuma. Īpaši šajā dzīves posmā, kad sievietes ir neaizsargātas, iesaistoties darba tirgū, kvalitatīvas bērnu aprūpes pieejamība ir būtiska sieviešu nodarbinātības atbalsta sastāvdaļa.

Lai palielinātu sieviešu dalību darba tirgū, papildus bērnu aprūpei svarīga loma ir labi izstrādātai darba un privātās dzīves līdzsvarošanas politikai attiecībā uz atvaļinājumiem un elastīgu darba režīmu. Šajā sakarā 2017. gada 26. aprīlī Komisija iesniedza priekšlikumu direktīvai³⁸, mudinot tēvus izmantot atvaļinājumu ģimenes apstākļu dēļ, atvēlot īpašus periodus katram vecākam, kurus nedrīkst nodot otram vecākam, un apvienojot tos ar atbilstošu kompensācijas līmeni. Ir pierādīts, ka dalīta vecāku atvaļinājuma izmantošana sievietēm un vīriešiem palielina sieviešu dalību darba tirgū. Elastīgs darba režīms ir svarīgs, palīdzot darba ņēmējiem līdzsvarot viņu darbu un privātā laika vajadzības.

5.3 Neoficiālā/privāti organizētā bērnu aprūpe

Neoficiāla bērnu aprūpe var vai nu papildināt, vai arī aizstāt oficiālo bērnu aprūpi. Neoficiāla bērnu aprūpe ir bērnu aprūpe, ko nodrošina personas, kuras nav bērnu vecāki, parasti radnieki, piemēram, vecvecāki, kā arī draugi, kaimiņi, neregistrēti bērnu pieskatītāji, aukles un viesaukles. Tā var ietvert arī privāti organizētu aprūpi, ko nodrošina profesionālas aukles, kuras algo tieši vecāki, bieži vien bērna mājās, un šī aprūpe nav reģistrēta vai iestāžu uzraudzīta. Saskaņā ar Eurostat datiem³⁹ 2016. gadā neoficiālā aprūpe tika sniegta 30,2 % bērnu (līdz 3 gadu vecumam) un 28,7 % bērnu vecumā no 3 gadiem līdz obligātās izglītības vecumam. Neoficiālās un privātās aprūpes izmantošana ir ļoti izplatīta, bet parasti tā tiek izmantota nepilnu laiku, kas liecina, ka lielākā daļa šīs aprūpes ir papildinoša. Neoficiālās aprūpes izmantošana visizplatītākā ir Nīderlandē (apmēram 60 % bērnu abās vecuma grupās), taču tā gandrīz vienmēr ir nepilna laika, tad seko Rumānija, Grieķija, Slovēnija, Slovākija, Polija, Kipra un Portugāle, kur vairāk nekā 40 % bērnu saņēma neoficiālu vai privātu aprūpi. Lielākajā daļā šo valstu tā ir pilna laika un nepilna laika aprūpes kombinācija jaunākajai vecuma grupai, izņemot Kipru, kur vairāk nekā puse no šīs neoficiālās un privātās aprūpes bērniem vecumā līdz 3 gadiem ir pilna laika. Bērniem vecākā vecuma grupā tā galvenokārt tiek izmantota nepilnu laiku. Ziemeļvalstīs gandrīz neizmanto neoficiālo aprūpi.

Pat ja vecāki, iespējams, nejut lielu nepieciešamību izmantot bērnu publisko aprūpi, jo pastāv pietiekamas neoficiālās un privātās aprūpes iespējas, iepriekš minētie dati liecina, ka vecāki kompensē

³⁸ COM(2017) 252 final, "Iniciatīva strādājošo vecāku un privātās dzīves līdzsvara atbalstam"; pieejama tīmekļa vietnē: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1311&langId=en>. Sk. arī Priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un aprūpētājiem, un ar ko atceļ Padomes Direktīvu 2010/18/ES, pieejams tīmekļa vietnē: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017SC0202&from=EN>.

³⁹ Eurostat (2016) *EU-SILC* apsekojuma mainīgā vērtība "Citi aprūpes veidi" attiecas uz tiešo vienošanos starp aprūpētāju un vecākiem (vecāki bieži vien ir darba devēji, maksā tieši aprūpētājam) un neapmaksātu aprūpi (bezmaksas vai neoficiāli pasākumi, piemēram, savstarpēja pakalpojumu apmaiņa). Aprūpe, ko nodrošina aukles un vecāki, neizmantojot aprūpes iestādi (tiešie pasākumi), ir izslēgta no "oficiālās aprūpes" definīcijas, lai ņemtu vērā vienīgi bērnu aprūpi, kas atzīta par atbilstošu noteiktiem kvalitātes modeļiem.

publisko aprūpes pakalpojumu trūkumu, izmantojot neoficiālu un privātu aprūpi, un var faktiski būt pieprasījums pēc plašākas oficiālas bērnu aprūpes⁴⁰.

5.4. Aprūpes nodrošināšanas tiesiskais regulējums

Viens no veidiem, kā adekvāti nodrošināt sasniedzamu un finansiāli pieejamu, kvalitatīvu bērnu aprūpi, ir iedibināt likumiskās tiesības uz bērnu aprūpi. Vairumā valstu uz bērnu aprūpi ir likumiskās tiesības, bērnam sasniedzot konkrētu vecumu. Tomēr vecums, no kura šādas tiesības sāk pastāvēt, Eiropā lielā mērā atšķiras. Parasti problēmas rada laikposms starp brīdi, kad beidzas tiesības uz atvaļinājumu ģimenes apstākļu dēļ⁴¹, un brīdi, kad sākas tiesības saņemt bērna aprūpi, — to nereti sauc par “aprūpes plaisu”⁴².

Tiesības uz bērnu aprūpi no ļoti agra vecuma ir Maltā (no 3 mēnešiem; bezmaksas aprūpe strādājošiem vecākiem un studentiem), Dānijā un Ungārijā (no 6 mēnešiem), Vācijā (bet ierobežojot stundu skaitu vecākiem, kuri nestrādā pilnu slodzi), Zviedrijā un Slovēnijā (no 12 mēnešiem), kā arī Igaunijā (no 18 mēnešiem). Šo bērnu aprūpes nodrošinājumu varētu klasificēt kā visaptverošas tiesības no agrīna vecuma.

Otrajā valstu grupā tiesības uz bērnu aprūpi sākas vēlāk, kad bērns sāk saņemt pirmsskolas izglītību. Praksē šādas tiesības rodas no 2,5 gadu vecuma Beļģijā un 3 gadiem Somijā (uz nepilnu laiku, izņemot gadījumus, kad vecāki strādā pilnu slodzi), Francijā, Īrijā, Itālijā, Luksemburgā (uz nepilnu laiku), Spānijā, Slovākijā un Apvienotajā Karalistē (uz nepilnu laiku no 2 gadu vecuma bērniem no ģimenēm, kas atrodas nelabvēlīgos apstākļos) un no 4 gadu vecuma Nīderlandē.

Trešajā grupā tiesības uz bērnu aprūpi ir no 5 gadu vecuma, parasti vienu gadu pirms obligātās izglītības vecuma. Tas attiecas uz Austriju (tikai uz nepilnu laiku), Bulgāriju, Čehijas Republiku, Grieķiju un Portugāli. Polijā tiesības uz bērnu aprūpi (pirmsskolas izglītība) sākas ar 6 gadu vecumu. To var kvalificēt kā tiesības, kas rodas tieši pirms obligātās izglītības vecuma.

Ceturtajā dalībvalstu grupā likumiskas tiesības uz bērnu aprūpi vispār nav noteiktas, proti, Lietuvā, Latvijā un Rumānijā.

Aplūkojot iepriekš minētos datus kombinācijā ar to, kā tiek apmaksāts atvaļinājums ģimenes apstākļu dēļ, šķiet, ka tikai nelielā dalībvalstu grupā nepastāv plaisa starp labi apmaksātu atvaļinājumu ģimenes apstākļu dēļ beigām un tiesībām uz vietu bērnu aprūpes iestādē (Dānija, Somija, Vācija, Malta, Slovēnija un Zviedrija). Citā dalībvalstu grupā starp brīdi, kad beidzas tiesības uz pagarinātu atvaļinājumu ģimenes apstākļu dēļ, kas parasti ir neapmaksāts vai ļoti zemu apmaksāts, un brīdi, kad sākas tiesības uz nodrošināto bērnu aprūpi, ir vērojama laika atstarpe (tās ir Čehijas Republika, Igaunija, Francija, Ungārija un Spānija). Pārējās dalībvalstīs pastāv laika atstarpe starp brīdi, kad beidzas tiesības uz atvaļinājumu ģimenes apstākļu dēļ, un brīdi, kad sākas tiesības uz bērnu aprūpi.

Tomēr likumiskās tiesības ne vienmēr garantē vietu bērnu aprūpes iestādē. Tas izskaidro, kāpēc pat dalībvalstīs, kurās pastāv likumiskās tiesības, sieviešu dalība darba tirgū var saglabāties zemā līmenī un/vai neoficiālas un privātas aprūpes izmantošana var saglabāties augstā līmenī.

⁴⁰ Heejung Chung un Bart Meuleman 2017, *European Parent's attitudes towards public childcare provision – the role of current provisions, interests and ideologies: European Societies*, 19:1, 49-68, DOI: 10.1080/14616696.2016.1235218.

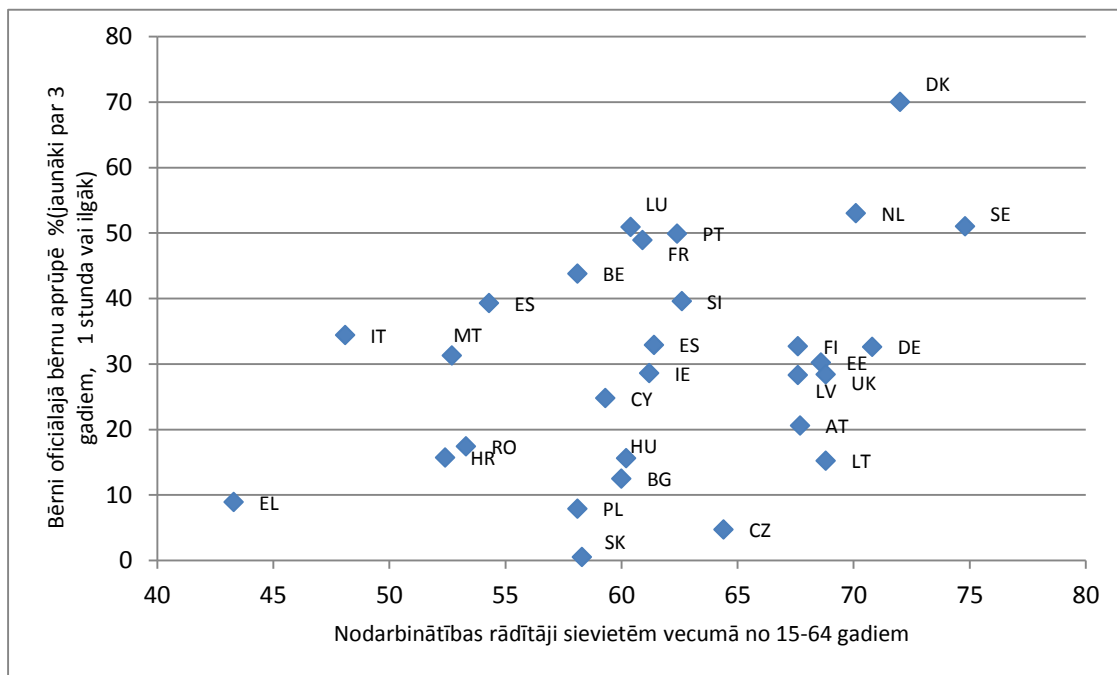
⁴¹ Atsauce uz atvaļinājumu ģimenes apstākļu dēļ ietver grūtniecības un dzemdību atvaļinājumu, paternitātes un bērna kopšanas atvaļinājumu. Citas atvaļinājuma ģimenes apstākļu dēļ formas, piemēram, aprūpētāja atvaļinājums, šeit nav iekļautas.

⁴² LEAVE network (2017. aprīlis), “*Information between Leave and ECEC entitlements*”, pieejams: http://www.leavenetwork.org/fileadmin/Leavenetwork/overviews_2017/Relationship_between_Leave_and_ECEC_-_Final.pdf.

5.5. Nodarbinātības rādītāji un aprūpes nodrošināšana

Pastāv saikne starp nodarbinātības un bērnu aprūpes rādītājiem, pat ja ne vienmēr ir skaidrs, cik lielā mērā šī saikne ir izskaidrojama ar pieprasījuma vai piedāvājuma trūkumu. To, vai bērns apmeklē bērnu aprūpes iestādi, ietekmē vairāki iemesli. Tomēr vairākās valstīs sieviešu nodarbinātības rādītāji un bērnu aprūpes rādītāji bērniem vecumā līdz 3 gadiem ir ārkārtīgi zemi, piemēram, Grieķijā, Horvātijā, Rumānijā, Maltā un Itālijā.

[9. attēls: Nodarbinātības līmenis un bērnu aprūpes līmenis no 0 līdz 3 gadu vecumam, %]

Avots: LFS 2016 un EU-SILC 2016

5.6. Bērnu aprūpes pieejamība, izmaksas, sasniedzamība un kvalitāte

5.6.1. Vietu pieejamība bērnu aprūpes iestādēs

Atšķirīgos vietējos apstākļos oficiālo bērnu aprūpes pakalpojumu izmantošanu ietekmē dažādi faktori. Eurostat statistika sniedz pirmo priekšstatu par to, vai esošās bērnu aprūpes iestādes atbilst pieprasījumam, un ļauj identificēt, kādi aspekti būtu jāuzlabo.

Saskaņā ar Eurostat 2016. gada datiem pieejamo vietu trūkums tika minēts kā galvenais iemesls bērnu aprūpes neizmantošanai Latvijā, Somijā, Francijā, Igaunijā, Grieķijā, Slovēnijā, Polijā un Čehijas Republikā.

[4. tabula: Iemesli, kāpēc oficiālie bērnu aprūpes pakalpojumi netiek izmantoti bērniem, kuri nav sasnieguši obligātās izglītības vecumu, %]

VALSTS/IEMESLS	Finansiāli iemesli	Attālums	Nav vajadzības	Nav pieejamas vietas	Darba laiks nav piemērots	Slikta kvalitāte	Citi
Eiropas Savienība (ES28)	16,2	1,5	67,8	3,9	2,5	0,7	7,4
Beļģija	7,9	0,0	81,6	2,1	1,1	0,4	6,9
Bulgārija	6,3	0,3	89,3	2,3	0,3	0,3	1,2
Čehijas Republika	6,3	0,5	80,7	4,6	1,1	0,4	6,5
Dānija	0,7	0,4	93,9	0,4	1,6	0,2	2,9
Vācija	4,9	0,2	85,8	3,2	2,5	1,1	2,3
Igaunija	20,4	2,1	47,9	7,4	0,3	1,2	20,7
Īrija	37,6	2,1	53,0	1,4	0,2	0,1	5,6
Griekija	23,7	2,4	61,3	6,8	3,7	1,9	0,1
Spānija	51,8	1,3	12,3	2,1	3,9	0,2	28,4
Francija	13,6	2,0	61,4	8,7	5,3	0,6	8,5
Horvātija	4,4	0,0	92,3	1,7	0,0	0,0	1,6
Itālija	22,8	4,4	48,4	3,4	4,2	1,9	14,9
Kipra	39,9	2,4	53,1	0,7	0,8	2,0	1,1
Latvija	24,8	5,4	39,4	15,6	2,9	2,9	9,0
Lietuva	29,6	9,0	45,1	2,3	0,9	0,4	12,6
Luksemburga	9,1	1,7	77,7	4,7	1,7	0,9	4,3
Ungārija	18,7	1,4	68,3	1,7	2,0	0,7	7,1
Malta	10,6	0,4	45,9	3,5	2,2	0,7	36,6
Nīderlande	18,5	0,0	69,4	0,7	1,6	0,5	9,2
Austrija	11,7	0,5	75,6	3,9	1,1	1,1	6,1
Polija	4,6	4,2	73,8	4,7	2,5	1,1	9,1
Portugāle	14,2	1,8	75,8	2,5	1,9	0,4	3,4
Rumānija	30,9	6,7	51,7	2,6	0,3	0,0	7,8
Slovēnija	7,7	1,8	77,3	4,7	1,3	0,3	6,8
Slovākija	29,5	6,2	41,1	3,7	3,4	1,3	14,8
Somija	6,6	2,1	69,4	8,6	4,3	0,2	8,8
Zviedrija	0,7	0,3	89,1	1,2	1,8	0,1	6,8
Apvienotā Karaliste	25,9	0,6	63,5	2,6	1,3	0,4	5,7

Avots: EU-SILC 2016. gada ad hoc modulis par pakalpojumiem

5.6.2. Bērnu aprūpes izmaksas

Kopumā ES 28 dalībvalstīs lielākā daļa vecāku par aprūpi bērniem vecumā no 0 līdz 3 gadiem maksā pilnu vai samazinātu cenu⁴³. Dažās valstīs tā notiek līdz pat obligātās izglītības vecumam, jo īpaši, ja nav paredzētas likumiskas tiesības uz bērnu aprūpi.

Saskaņā ar Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas datiem vidējās izmaksas par bērnu aprūpi ESAO valstīs ir 15 % no ģimenes neto ienākumiem. Tiešo izmaksu amplitūda ir no 2,7 % Austrijā līdz 33,7 % Apvienotajā Karalistē vidējai divu pelnītāju ģimenei un no 2,9 % Dānijā un 41,6 % Īrijā vientuļajam vecākam⁴⁴.

Kā liecina Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas dati, sociālais stāvoklis ietekmē to, vai bērnam vecumā līdz 3 gadiem ir iespējas piedalīties oficiālajā bērnu aprūpes sistēmā⁴⁵. Francijā un Īrijā šī nevienlīdzība ir īpaši izteikta, jo maznodrošināto ģimeņu bērnu dalības rādītāji ir 18 % un 12 %, tātad mazāk nekā ceturtdaļa, ja salīdzina ar rādītājiem, kas attiecas uz bērniem no ģimenēm ar augstiem ienākumiem (81 % un 57 %).

Lielās izmaksas ir šķērslis bērnu aprūpes izmantošanai un reāli attur vecākus, jo īpaši mātes, no strādāšanas. To nesen apstiprināja Eurostat dati par 2016. gadu (sk. iepriekš 4. tabulu), kas liecina, ka izmaksu faktors daudzās valstīs ir nozīmīgs, pieņemot lēmumu neizmantot oficiālās bērnu aprūpes iestādes, jo īpaši Igaunijā, Īrijā, Grieķijā, Spānijā, Itālijā, Kiprā, Latvijā, Lietuvā, Nīderlandē, Rumānijā, Slovākijā un Apvienotajā Karalistē.

⁴³ EU-SILC 2016. gada apsekojums, pieejams tīmekļa vietnē: <https://data.europa.eu/euodp/data/dataset/Zkktst5yj10Yav1iKET7w>.

⁴⁴ ESAO (2016), Sabiedrība tuvplānā, ESAO sociālie rādītāji.

⁴⁵ ESAO (2016), Kas izmanto bērnu aprūpi? Vispārīga informācija par nevienlīdzību oficiālās agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes jomā maziem bērniem.

Šķiet, ka visā ES 4 % vecāku ir lielas grūtības atļauties oficiālo bērnu aprūpi. Tas galvenokārt attiecas uz Ungāriju, Kipru, Rumāniju un Grieķiju, kur grūtības to atļauties ir lielākajai daļai vecāku, bet 20 % vai vairāk vecāku šīs grūtības ir lielas. ES 8 % vecākiem ir vidējas grūtības un 19 % ir nelielas grūtības segt bērnu aprūpes izmaksas.

[5. tabula: Grūtības segt oficiālos bērnu aprūpes pakalpojumus bērniem, kuri nav sasnieguši obligātās izglītības vecumu, %]

VALSTS/LĪM_ATŠK	Lielas	Samērā lielas	Vidēji lielas	Samērā viegli	Viegli	Ļoti viegli
Ungārija	21,6	18,4	30,2	23,0	5,9	0,9
Kipra	21,2	32,0	26,5	14,5	5,6	0,3
Rumānija	19,5	19,8	43,8	8,8	4,2	3,9
Īrija	12,5	15,0	28,7	19,9	17,7	6,1
Malta	10,4	12,1	24,5	39,9	7,2	6,0
Grieķija	8,7	15,6	70,2	2,7	2,6	0,3
Portugāle	8,1	15,7	36,0	27,4	12,2	0,8
Apvienotā Karaliste	8,0	8,7	25,7	32,5	13,3	11,8
Slovākija	6,4	11,7	31,6	38,1	8,9	3,1
Spānija	6,1	16,2	22,0	32,2	21,5	2,0
Itālija	6,1	8,9	32,4	35,9	16,3	0,3
Horvātija	5,7	6,8	36,5	25,0	24,6	1,4
Austrija	5,1	6,2	18,3	27,1	23,7	19,7
Beļģija	4,4	9,9	13,7	20,3	34,0	17,7
Eiropas Savienība (ES28)	4,2	7,8	19,0	32,7	23,3	13,1
Zviedrija	3,9	2,3	7,3	26,5	27,1	32,8
Nīderlande	3,7	7,2	11,7	21,4	46,8	9,1
Francija	2,9	10,0	19,8	44,4	18,7	4,4
Slovēnija	2,5	8,8	25,0	27,9	25,0	10,8
Čehijas Republika	2,1	10,5	24,8	33,2	19,7	9,8
Lietuva	2,0	18,8	52,5	22,3	3,3	1,2
Polija	1,5	8,9	30,4	38,0	18,3	2,9
Vācija	1,4	2,5	6,5	33,7	32,0	23,8
Somija	1,4	2,9	13,4	30,2	28,4	23,7
Luksemburga	1,3	7,4	14,5	35,9	29,5	11,4
Bulgārija	1,2	7,8	42,8	32,8	15,0	0,4
Dānija	0,2	3,6	9,5	27,3	32,6	26,8
Igaunija	0,0	28,9	15,4	55,7	0,0	0,0
Latvija	0,0	4,8	34,5	33,6	21,4	5,7
Islande	1,9	6,8	18,4	39,6	18,1	15,2
Norvēģija	0,9	2,6	6,1	29,3	42,4	18,6
Šveice	3,5	9,1	17,0	32,3	27,2	10,8
Serbija	20,2	27,1	35,5	7,1	3,2	6,9

Avots: EU-SILC 2016. gada ad hoc modulis par pakalpojumiem

Dalībvalstis izmanto dažādas pieejas, risinot ar bērnu aprūpes izmaksām saistītos jautājumus. Dažās dalībvalstīs tiek nodrošināts **minimālais bezmaksas aprūpes līmenis** vai nu abās vecuma grupās (piemēram, Maltā), vai grupā no 3 gadiem līdz obligātās izglītības vecumam (piemēram, Vācijā, Apvienotajā Karalistē). No 2017. gada **Malta** nodrošina bezmaksas bērnu aprūpi bērniem, kuru vecāki strādā vai mācās. Valdība sedz izmaksas katra mēneša beigās. Vecākiem ir atļauts nosūtīt savus bērnus uz viņu izvēlētu bērnu aprūpes centru un izmantot bezmaksas bērnu aprūpi, kas "līdzvērtīga stundām, ko ir nostrādājis vecāks ar mazāko darba slodzi, pieskaitot vienu papildu stundu ceļā". Šī pasākuma mērķis ir stimulēt mātes atgriezties darbā vai palikt oficiāli nodarbinātām. Jaunākā nodarbinātības

statistika jau liecina, ka bezmaksas bērnu aprūpes nodrošināšana palielina māšu dalību darba tirgū. Plānots paplašināt bērnu aprūpes pieejamību, attiecinot to uz visām ģimenēm.

Irijā, kur izmaksas tika identificētas kā galvenā barjera, 2010. gadā tika ieviesta jauna programma, tā saucamā agrīnā pirmsskolas aprūpes un izglītības shēma (*ECCE*), kas nodrošina ierobežotu skaitu bezmaksas vietu uz nepilnu laiku (kopumā 15 stundas, t. i., 5 reizes pa 3 stundām nedēļā) privātos bērnu aprūpes centros bērniem vecumā no 3 gadiem un 2 mēnešiem. Piedāvājumu paplašināja 2016. gadā, to attiecinot uz bērniem no 2 gadu un 8 mēnešu vecuma. Vecāki, kuri izmanto šo programmu, var palielināt stundu skaitu, maksājot papildus. Kaut arī šī attīstība ir solis uz priekšu, ne visām ģimenēm ir iespējams segt papildu izmaksas, un tas īpaši ierobežo maznodrošināto ģimeņu iespējas izmantot šo programmu.

Papildu risinājums bērnu aprūpes izmaksu segšanai ir **subsīdijas jaunajiem vecākiem** (piemēram, Beļģijā, Nīderlandē, Apvienotajā Karalistē) un **nodokļu atvieglojumi ģimenēm** (piemēram, Beļģijā, Čehijas Republikā, Vācijā, Francijā, Nīderlandē). **Vācijā** maksa atšķiras atkarībā no pakalpojuma sniedzēja, bet ir piesaistīta ienākumiem. Maznodrošinātas ģimenes var pieprasīt maksas samazinājumu un var būt tiesīgas uz bērnu aprūpi bez maksas. Nodokļu atvieglojumi ir pieejami visām ģimenēm nodokļu samazinājuma vai atbrīvojuma veidā par konkrētu bērnu aprūpes izmaksu summu.

Piemēram, Beļģijā, Vācijā, Francijā, Nīderlandē, Zviedrijā un Slovēnijā kombinētā pieeja, kas balstīta uz **ienākumiem piesaistītu bērnu aprūpes maksas sistēmu, nodrošina, ka maznodrošinātajām ģimenēm** par bērnu aprūpi ir jāmaksā ļoti maz, savukārt visām pārējām ģimenēm tiek noteikta **maksimālā izmaksu robeža**. Vairākās ES dalībvalstīs privātā bērnu aprūpes infrastruktūra arī tiek subsidēta no publiskajiem līdzekļiem. Piemēram, **Zviedrijas Izglītības likumā** ir noteikts, ka bērna aprūpes maksai vajadzētu būt "saprātīgai". Katram bērnam no 3 gadu vecuma ir tiesības bez maksas saņemt 525 bērnu aprūpes stundas. Visas pašvaldības piemēro maksimālās maksas sistēmu ar maksimālo izmaksu robežu uz vienu ģimeni. Bērnu aprūpes iestādēm ir tiesības saņemt valsts dotācijas, lai kompensētu ienākumu zudumu un nodrošinātu kvalitatīvus aprūpes pakalpojumus.

Cits pasākumu kopums ir vērsts uz bērnu no maznodrošinātām māsaimniecībām vai lielām ģimenēm īpašajām vajadzībām, piemēram, bezmaksas ēdināšana vai ēdināšana ar atlaidēm pirmsskolas mazbērnu novietnēs un bērnudārzos, piemēram, **Ungārijā**, vai arī veselīgu maltīšu finansējums nabadzīgajiem bērniem **Beļģijā**.

Dažas dalībvalstis (piemēram, Čehijas Republika, Vācija, Francija, Portugāle, Slovēnija) ir izstrādājušas mērķtiecīgas programmas, lai atvieglotu sociāli mazaizsargāto grupu piekļuvi bērnu aprūpes pakalpojumiem. **Slovākijā** pasākumi ir vērsti uz bērniem no maznodrošinātām ģimenēm, kuras ir atbrīvotas no maksas, un bērnu aprūpes iestādes strādā ar kopienu centriem, izstrādājot īpašas informatīvās programmas atstumtajās kopienās.

Citās dalībvalstīs, piemēram, Beļģijā, Somijā, Zviedrijā un Dānijā, galvenā uzmanība tiek pievērsta vispārējai piekļuvei. Piemēram, **Somijā** ir noteikts subsidēto pakalpojumu vispārējas pieejamības princips, saskaņā ar kuru pašvaldībām ir jānodrošina vieta visiem pirmsskolas vecuma bērniem neatkarīgi no tā, vai vecāki strādā. Šajos pakalpojumos būtu jāiekļauj arī netipiski vecāku darba modeļi. ESF līdzfinansēts projekts Somijā ir vērsts uz bērnu aprūpes pakalpojumiem bērniem, kuru vecāki strādā nakts maiņā.

Komisijas 2013. gada ieteikumā "Ieguldījums bērnos: nabadzības apburtā loka pārraušana" parādīts, ka kvalitatīvu bērnu aprūpes pakalpojumu finansiālas pieejamības nodrošināšanu var uzskatīt par labu sociālo ieguldījumu stratēģiju, kas ir izdevīga abām pusēm, jo tā veicina bērnu attīstību, vienlaikus ļaujot vecākiem veikt algotu darbu. Lielākajā daļā gadījumu papildu nodokļu ieņēmumi (dzīves laikā),

ko rada lielāka vecāku dalība darba tirgū, ir pietiekami, lai segtu bērnu aprūpes izmaksas. Ja kvalitatīva bērnu aprūpe nav pieejama par pieņemamām cenām, dažās valstīs divu bērnu oficiālās aprūpes izmaksas var sasniegt vairāk nekā piektdaļu no maznodrošināta pāra rīcībā esošajiem ienākumiem. Sociālā pīlāra paketes ietvaros Komisija⁴⁶ 2017. gada aprīlī atgādināja, cik svarīgi ir turpināt strādāt pie šī jautājuma.

Dažreiz tiek izveidotas vietējās iniciatīvas noteiktu sociāli nelabvēlīgākā situācijā esošu grupu atbalstam. Vairākas pilsētas ir pieņēmušas stratēģiju konkrētu savu vajadzību risināšanai. NVO *Eurocities* ir apkopojusi labas prakses piemērus, kurus var izmantot iedvesmai. Viens no šiem piemēriem ir **Francijas** pilsēta **Nante**, kura ir pieņēmusi integrētu bērnu aprūpes pakalpojumu sniegšanas koncepciju, jo īpaši nolūkā pārtraukt nelabvēlīgo apstākļu ciklu. Nabadzīgākajos pilsētas rajonos ir izveidoti daudzfunkcionāli bērnu aprūpes dienesti, kuri piedāvā virkni bērnu aprūpes pakalpojumu. Papildus regulārai vai elastīgai bērnu aprūpei ir pieejama arī “ārkārtas situācijas” bērnu aprūpe vecākiem, kuriem, piemēram, jāierodas darba intervijā.

Dažas dalībvalstis ir ieviesušas fiskālos stimulus uzņēmumiem, piesaistot tos darbiniekiem nodrošinātajai bērnu aprūpei. **Austrijā** uzņēmumiem piešķir atlaidi no ienākumiem, ja tie vai nu sniedz bērnu aprūpes pakalpojumus uzņēmuma iekšienē, vai arī nodrošina priekšrocības darbiniekiem bērnu aprūpes pakalpojumu veidā⁴⁷; līdzīga pieeja ir **Francijā, Vācijā un Polijā**. Itālija nesēn ieviesa izmaiņas ražīguma prēmiju aplikšanā ar nodokli 2017. gadā, un tagad uzņēmumi tās var piešķirt saviem darbiniekiem labklājības pasākumu formā⁴⁸. **Francijā un Apvienotajā Karalistē** darba devēji var izsniegt saviem darbiniekiem attiecīgi “universālā pakalpojuma kuponus” (*CESU*) un bērnu aprūpes kuponus, ko var izmantot kā maksājumu par mājās notiekošu bērnu aprūpi⁴⁹. **Somijā** sociālās apdrošināšanas sistēmā ir iestrādāti citi stimuli, kas darba devējiem ļauj saņemt kompensāciju par izmaksām, kuras radušās, nodrošinot darbiniekiem līdzsvaru starp darbu un privāto dzīvi; turklāt, ja darba devējs organizē pagaidu bērnu aprūpi darbinieka saslimušajam bērnam, pabalstu, ko saņem darbinieks, neuzskata par ar nodokli aplikamu ienākumu (maksimālais bērnu kopšanas pabalsts, kuram neuzliek nodokli, ir četras dienas vienā slimības reizē).

5.6.3. Bērnu aprūpes sasniedzamība

Pieklūvi bērnu aprūpei nosaka ne tikai oficiālu struktūru pastāvēšana, bet arī pakalpojumu īpašās iezīmes, piemēram, darba laiks, atrašanās vieta un izmantotās valodas, kā arī pieklūve transportam. 4. tabulā redzams, ka starp iemesliem, kāpēc oficiālie bērnu aprūpes pakalpojumi netiek izmantoti, **attālums** līdz bērnu aprūpes iestādei un **darba laiks** ir mazāk nozīmīgi nekā vietas izmaksas un pieejamība. Lai gan attiecībā uz attālumu līdz bērnu aprūpes iestādei 15 valstu rādītāji ir virs ES vidējā līmeņa, kas ir 1,5 %, augstākie rādītāji ir Lietuvā (9 %), Rumānijā (6,7 %) un Slovākijā (6,2 %). **Portugālē** Eiropas strukturālie un investīciju fondī ir bijuši samērā nozīmīgi, pēdējo 15 gadu laikā uzlabojot bērnu aprūpes infrastruktūru lauku rajonos, tomēr tur, tāpat kā daudzās valstīs, pilsētu teritorijās trūkst līdzekļu.

Arī bērnu aprūpes iestāžu darba laiks visā pilnībā neatbilst bērnu aprūpes vajadzībām. Septiņu valstu rādītāji ir virs ES vidējā rādītāja 2,5 %, bet īpaši augsti tie ir Francijā (5,3 %), Somijā (4,3 %), Itālijā (4,2 %) un Spānijā (3,9 %).

⁴⁶ Komisijas dienestu darba dokuments par 2013. gada ieteikuma “Ieguldījums bērnos: nabadzības apburtā loka pārraušana” novērtējumu, SWD(2017) 258 final.

⁴⁷ Bērnu aprūpes pabalsti darbiniekiem līdz EUR 1000 par vienu bērnu gadā netiek aplikti ar nodokļiem un sociālās apdrošināšanas iemaksām.

⁴⁸ Šajā gadījumā ir noteikti maksimālie ieguldījumu apjoma griesti (jo tie ir piesaistīti ražīguma prēmijai).

⁴⁹ Apvienotajā Karalistē Bērnu aprūpes kuponu shēmā darba devējs var piedāvāt bērnu aprūpes kuponus (tostarp kuponus darbinieka atalgojuma samazinājumam, zināmus kā “algas upurēšana”). Tas var ietekmēt darbinieka saņemamās nodokļu atlaides summu.

Eurofound ziņojums “Agrīnā pirmsskolas aprūpe: pakalpojumu pieejamība un kvalitāte”⁵⁰ liecina, ka dažādas iniciatīvas var palīdzēt bērnu aprūpes iestādēs integrēt **bērnus ar īpašām vajadzībām**. Bērnu aprūpes kvalitāte ir atkarīga gan no iekļaujošo pasākumu politiskās atzīšanas un ilgtspējīga un pietiekama finansējuma, gan no pedagogu atbildības uzņemšanās un apņemšanās, kā arī viņu vēlmes turpināt apgūt iekļaujošas metodes un administratīvā atbalsta šādu vēlmju īstenošanai. Iekļaujošā pedagogija un iekļaujošā vide arī balstās uz saziņu un sadarbību starp vietējām iestādēm un bērnu aprūpes iestādēm, kā arī pedagogiem un vecākiem. Papildus valsts finansējumam ESF sniedz finansiālu atbalstu iekļaujošiem projektiem bērnu aprūpes iestādēs. **Polijā** tika izveidots ESF līdzfinansēts projekts ar nosaukumu “Mazbērns”, lai attīstītu oficiālu bērnu aprūpi bērniem, kas jaunāki par 3 gadiem. Projektā jo īpaši ņemtas vērā bērnu ar invaliditāti vajadzības.

5.6.4. Kvalitātes uzlabošanas pasākumi

Bērnu aprūpes pakalpojumu kvalitātes trūkums var radīt šķēršļus vecākiem un negatīvi ietekmēt šādu pakalpojumu izmantošanu. Pakalpojumu kvalitāte ir atkarīga no bērnu skaita iestādē, pedagogu profesionalitātes līmeņa un pedagogiskās programmas, kā arī telpu kvalitātes standartiem, piemēram, fiziskās vides un higiēnas. Labi izstrādāta kvalitātes sistēma varētu ietvert tādas pasākumus kā reģistrācijas un pārbaudes sistēmas izmantošana visiem reģistrētajiem bērnu aprūpes pakalpojumu sniedzējiem, pasākumus personāla profesionalitātes uzlabošanai un mūžizglītībai, pasākumus, lai padarītu darbu bērnu aprūpes nozarē pievilcīgāku, piemēram, nodrošinot labus darba apstākļus.

2018. gada maijā Komisija, nākdama klajā ar priekšlikumu Padomes ieteikumam par kvalitatīvu agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi, iesniedza visaptverošu kvalitātes satvaru agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes (*ECEC*)⁵¹ sistēmām, kura pamatā ir pieci principi: sasniedzamība un pieņemamas cenas visām ģimenēm; darbaspēka kvalifikācija un nepārtraukta attīstība; mācību programmas izstrāde ar holistiskām pedagogiskām vērtībām, piedaloties bērniem un vecākiem; agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu un iestāžu uzraudzība un novērtējums; pārvaldība un finansējums. Šis satvars tika izstrādāts sadarbībā ar vairāku dalībvalstu izglītības ekspertiem. Kvalitātes satvara mērķis ir stiprināt bērnu aprūpes un pirmsskolas aprūpes iestādes, lai nodrošinātu kvalitatīvus izglītības un aprūpes pakalpojumus bērniem, kā arī bērnu no nelabvēlīgiem apstākļiem un bērnu ar īpašām vajadzībām iekļaušanu. Turklāt šī satvara mērķis ir palielināt uzticību bērnu aprūpes iestādēm, lai garantētu sievietēm reālas iespējas pēc bērnu piedzimšanas iekļauties vai palikt darba tirgū.

6. Secinājumi: Barselonas mērķu sasniegšana — stūrakmens sieviešu dalībai darba tirgū un labākam strādājošo vecāku darba un privātās dzīves līdzsvaram

Eiropadomes 2002. gadā pieņemtie Barselonas mērķi joprojām ir ārkārtīgi svarīgi arī 2018. gadā. Sieviešu nodarbinātības mērķi vēl nav sasniegti, un joprojām saglabājas ievērojama atšķirība nodarbinātības rādītājos starp sievietēm un vīriešiem. Plaši pierādījumi liecina, ka tas galvenokārt ir saistīts ar aprūpes pienākumiem. Barselonas mērķi joprojām ir ļoti svarīgi dzimumlīdztiesības sekmēšanai un ietilpst gudras, iekļaujošas un ilgtspējīgas izaugsmes stratēģijā “Eiropa 2020”, lai veicinātu sieviešu dalību darba tirgū. Bērnu aprūpe ir izšķirošs faktors strādājošu vecāku darba un privātās dzīves līdzsvarošanai saskaņā ar Eiropas sociālo tiesību pīlāru. Bērnu aprūpes rādītāji tiek uzraudzīti Eiropas pusgada ietvaros un ir iekļauti sociālo rezultātu pārskatā. Vajadzības gadījumā Eiropas strukturālo un investīciju fondu finansējums ir vērsts uz trūkumu risināšanu dalībvalstīs.

⁵⁰ *Eurofound* (2015), “Agrīnā pirmsskolas aprūpe: pakalpojumu pieejamība un kvalitāte”, pieejams tīmekļa vietnē:

<https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2015/social-policies/early-childhood-care-accessibility-and-quality-of-services>.

⁵¹ Priekšlikums Padomes ieteikumam par kvalitatīvas agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmām un pievienotais dienestu darba dokuments.

28 ES dalībvalstīs kopumā ir sasniegts Barcelonas mērķis attiecībā uz bērniem vecumā līdz 3 gadiem, jo 32,9 % bērnu vecumā līdz 3 gadiem piedalās bērnu aprūpē. Tomēr šis kopējais vidējais līmenis slēpj būtiskas atšķirības starp dalībvalstīm. Lai gan ir panākts ievērojams progress tādās valstīs kā Malta, Rumānija, Igaunija, Itālija, Vācija un Īrija, dažu līdervalstu bērnu aprūpes līmenis ļoti ietekmē kopējo ES rezultātu. Patiešām, 4 dalībvalstis pārsniedz 50 % rādītāju: Dānija, Nīderlande, Zviedrija un Luksemburga. Skalas otrajā galā ir satraucoši rādītāji: mazāk nekā 10 % Grieķijā, Polijā, Čehijas Republikā un Slovākijā.

Barcelonas mērķis vēl nav sasniegts bērnu grupā no 3 gadiem līdz obligātās izglītības vecumam. Tomēr rādītāji progresē: tie ir pieauguši no 83 % 2011. gadā līdz 86,3 % vidēji ES. Vairākas dalībvalstis ir līderpozīcijās un sasniegušas mērķi par vairāk nekā 95 %, proti, Beļģija, Zviedrija, Dānija un Spānija. Rumānijā, Polijā, Maltā, Luksemburgā, Ungārijā, Īrijā, Portugālē, Spānijā, Latvijā un Lietuvā ir gūti ievērojami panākumi. Zemāki rādītāji, t. i., mazāk nekā 65 %, ir Polijā, Rumānijā, Grieķijā un Horvātijā, kuras joprojām ievērojami atpaliek.

Bērnu aprūpes pieejamību un izmantošanu ietekmē vairāki faktori. Pirmais svarīgais elements ir likumiskās tiesības uz bērnu aprūpi, kas pastāv lielākajā daļā dalībvalstu, bet vecums, no kura šīs tiesības pastāv, ir ļoti atšķirīgs (sākot no mātes grūtniecības un dzemdību atvaļinājuma beigām līdz pat 2,5 vai 3 gadu vecumam vai pat pirms obligātās izglītības vecuma sasniegšanas). Tomēr likumisko tiesību pastāvēšana ne vienmēr spēj garantēt, ka dalībvalstis nodrošina oficiālos aprūpes pakalpojumus.

Papildus likumiskajām tiesībām bērnu aprūpes pakalpojumu pieejamība, finansiālā pieejamība un kvalitāte lielā mērā nosaka to, vai vecāki sāk izmantot bērnu aprūpes pakalpojumus. Izmaksas dažādās dalībvalstīs ļoti atšķiras, un dažās, piemēram, Īrijā, tās var būt pārmērīgas. Pārmērīgas izmaksas, kas attur no pakalpojumu izmantošanas, ne tikai ietekmē sieviešu dalību darba tirgū, bet arī nesamērīgi skar bērnus no maznodrošinātām ģimenēm. Svarīga loma ir arī spējai pielāgot pakalpojumus vecāku vajadzībām, ņemot vērā, piemēram, attālumu līdz bērnu aprūpes iestādēm un darba modelim un vajadzībām pielāgotu darba laiku.

Turklāt kvalitatīvai aprūpei jāietver pedagoģiskie mērķi un vērtības, kā arī bērnu aprūpes personāla profesionalitāte un nepārtraukta pilnveidošanās. Šo elementu uzraudzība un novērtējums ir ārkārtīgi svarīgi; šie elementi ir apskatīti Komisijas priekšlikumā Padomes ieteikumam par kvalitatīvas agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmām.

Komisija turpinās uzraudzīt bērnu aprūpes situāciju Eiropas pusgadā, jo īpaši tajās dalībvalstīs, kurās rādītāji atpaliek. Komisija turpinās apzināt īpašās problēmas attiecībā uz pieejamību, finansiālo pieejamību un kvalitatīvu aprūpi katrā dalībvalstī. Tā arī turpmāk veicinās Eiropas finansējuma izmantošanu, lai palīdzētu dalībvalstīm risināt dažus uzdevumus.

Turklāt tagad, kad pirmais no Barcelonas mērķiem kopumā ir sasniegts, ir vērojams labs progress otrā mērķa sasniegšanā, un kopumā ir sasniegts "Izglītības mērķis 2020", varētu būt pienācis laiks pēc apspriešanās ar dalībvalstīm pārskatīt šos mērķus. Šāda pārskatīšana, ja tā tiks veikta, sekmētu Eiropas Savienības centienus veicināt gudru, iekļaujošu un ilgtspējīgu izaugsmi; tā jo īpaši palīdzētu izpildīt stratēģijas "Eiropa 2020" mērķi — sasniegt 75 % nodarbinātības līmeni un radīt konkurētspējīgu un dinamisku, uz zināšanām balstītu ekonomiku, kuras pamatā ir augsts valsts izglītības un apmācības līmenis. Tāpēc jāpievērš uzmanību vecāku lomas ietekmei uz sieviešu nodarbinātību un strādājošiem vecākiem vajadzīgajam līdzsvaram starp darbu un privāto dzīvi, jānostiprina esošās bērnu aprūpes iespējas un kopumā jāuzlabo finansiāli pieejamu un kvalitatīvu pakalpojumu pieejamība.

